PURCHASED FOR THE

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

FROM THE

CANADA COUNCIL SPECIAL GRANT

FOR

CATALAN LANGUAGE & LITERATURE 68

OBRES COMPLETES

DE

EMILI VILANOVA

VOLUM XII

EMILI VILANOVA

TEATRE

L'ASE DEL HORTOLÀ
A CASA L'ARCALDE
LA VIUDA

BARCELONA
ILUSTRACIÓ CATALANA
1907

PC
3941
V43A19
1906
V.2

RESERVATS TOTS LOS DRETS

Barcelona — Estampa de J. Thomàs

L'ASE DEL HORTOLÀ

SAYNETE

Al amich
Lluís Domènech y Montaner.

PERSONES

POLONIA, gitana, mare, 30 anys.

CANDIA, gitana, filla, 19 anys.

XARRAPA, gitano, 35 anys.

PANELA, gitano, 25 anys.

LLUQUETS, gitano, 20 anys.

HORTOLÀ, 45 anys.

PACANDO, 35 anys.

GUARDA PASSEIG, 60 anys.

L'acció's suposa al any 1860.

Los senyors comediants que representin aquest saynete, cal que's fixin y estudíin la peculiar cantarella y'l dexo que tenen los gitanos en lo seu parlar. Axís mateix es molt necessari qu'imitin los seus ademans y la seva gesticulació viva, moguda y expressiva. Ja qu'es mèrit per los artistes, y'l públich reconeix sempre, l'observació y puntual estudi que fassan dels tipos qu'han de representar.

Es d'advertir que'ls personatges d'aquest saynete no deuen representarse ab realisme de mal gust, ni vestirlos ab poca curiositat: poden anar nèts y apedassats, qu'això no fa de mal veure.

ACTE ÚNICH

L'escena representa les casetes baxes del carrer dels Petons, que donan fatxada al Passeig de Sant Joan, devant del surtidor de Hèrçules.

ESCENA PRIMERA

HORTOLÀ

HORTOLÀ

Que surt cercant d'un costat al altre, somiquejant.

En tot lo Passeig no's veu cap gitano; quí sab ahont han anat a donar fondo... M'han robat l'ase... ¡la prenda estimada! ¡Murris!... ¡Lo sér de casa nostra! Plora. Se'm va morir lo sogre, 'l noy va caure quinto, y'ls meus ulls s'havían aguantat

serens, axuts, sens escórresselshi una llàgrima. Pausa y sospir. ¡Però aquesta es massa forta! Enternit. Un ase tan prudent, aconhortat, sofert; que encara que li doblegués la carga, resistía, callava y feya'l trasbals ab aquell sossego, ab aquella paciencia!... y de retorn, per descansar, me traginava a coll desde la Boquería fins a l'horta, que la tinch més amunt del *Camp de l'Arpa*. Ab aquella constancia que no se li acabava may y que no era fingida; sumís y pacífich, ab los ulls baxos, guaytant sempre a terra com si esperés lo reny per escoltarlo ab mansuetut y bona criansa... Resignat ab la seva sòrt; sense enveja ni orgull de cap naturalesa!... Sense aficions mundanes, que no'l desviava del seu camí ni de la feyna cap trencacoll femellench, cap solicitut ni pruija ardorosa. Per ell, al món, no més hi havía ases: no la conexía la part contraria del bestiar; no era subgecte... vull dir, no era animal per enternirse ab cap encegació fraudulenta. ¡Que'n tenía de virtut escampada pel còs! Pausa, mirant al voltant. Per assí no's veu ningú. A riscos que

tota la colla de gitanos siguin a fer marrinxa ab los quartos que deuen haver tret d'aquell pobre animal. *Màrtil* sacrificat! que no havía tingut sossego en aqueix món, ni descans! Segons a les urpes que vagi a raure,'s reventarà a copia de trebaballar. Sense sapiguer los quintars que pot dur a l'esquena, me li doblegaràn l'espinada com una mitja lluna, y ell, lo bonifaci, pendrà la carga fins que li fregui'l ventre a terra y allí's quedarà aclaparat, rendit, sense butzinar una quexa, ni fer cap advertencia!

ESCENA II

POLONIA sortint de la botiga

POLONIA

¿Què cerca aqueix feligrès?

HORTOLÀ

Bona dòna, ¿que sou de per aquí?

POLONIA

Nó, senyor; nantres som de Valls.

HORTOLÀ

Es qu'he perdut l'ase, y conto que me l'han robat.

POLONIA

¡Ay, fillet! sí que son dos perjudicis, perdut y robat!

HORTOLÀ

¡Y tal! ¿No hauríau pas sentit alguna veu que ho divulgués? Per que si no trobo l'ase, so home arruinat.

POLONIA

Parlèm a pams. A matinada he sentit bramarne un; però era *ennyà, ennyà*, dret al Forto-Pío.

HORTOLÀ

Potser era'l de casa que donava'l bon día al comú.

POLONIA

Amigo, quína bona criansa!

HORTOLÀ

¿Que cridava ferm y acabava'ls brams ab un... com adorno de tres singlots?

POLONIA

Ja tenía desfici! Bramava ab molta curiositat, ab molt dalit.

HORTOLÀ

Ja ho crech que'n sabía! Tots los bordegassos del barri eran ensenyats d'ell.

POLONIA

De manera, qu'he dit al home de casa: vèt aquí una manifatura d'engegar los brams que no es d'aqueix terreno. Dèu anar farta aquesta bestia, que tinga tan *resuello*, per que aguantava la respiració y feya durar la tonada molt bella estona.

HORTOLÀ

No me'n parleu; semblava que sapigués de solfa.

POLONIA

En quant al tresillo dels singlotets, sí que no'ls he sentit.

HORTOLÀ

Debía estar capficat; per axò no les ha fet les derreres postures. Com

qu'era una gala per lluhirse y fer lo maco...

POLONIA

Donchs, ja dich, per aquell forat de la carretera d'Horta's sentía.

HORTOLÀ

¿No deyau al Forto-Pío?

POLONIA

Be, home, no puch afinarho tan justet. Anèu a fer lo tom, potser algú altri l'haurà sentit y tindrà més trassa que jo per dirvos puntual lo indret hont bramava'l vostr'ase.

HORTOLÀ

¿No conexeu cap gitano de per assí que me'n pugui donar informes?

POLONIA

Aquí tots son honrats y de molta reputació, company. No's toca un sanabra que no sigui nostre: Deu me mortifiqui ab badallets de gana y de necessitat, abans de fer una acció lletja. Primer es l'honor!

HORTOLÀ

No'n faig cabal: hi hà persones que se dexan passar la tanda a n'aqueix punt.

POLONIA

No pas nantres. Abans de fer una acció de certa naturalesa'ns empenyaríam la robeta que cobreix les nostres tristeses.

HORTOLÀ

Donchs, jo, y respectant les declaracions vostres, me temo que me l'han robat uns gitanos.

POLONIA

Anèu al nom de Deu. Los que'ns aquadrillem aquí, al *passeyu,* som gent de crèdit.

HORTOLÀ

Me n'hi vaig. Si no trobo l'ase,'m desevidexo de la dòna.

POLONIA

Mal fet, si us aveniu.

HORTOLÀ

Ella'n té la culpa. A derrera la quitxalla, no's cuyda de qui'ns ajuda a guanyar lo pà. Anantsen, axeca'ls brassos al ayre. ¡Lo meu ase! ¡Polit! garbós!... ¡Malaguanyat!

ESCENA III

POLONIA y PANELA

POLONIA

Me la pensava. Aquest ase'ns portarà un què sentir. Tant qu'ho deya als de la companyía que l'han sobtat: «Venèusel a qualsevol preu. Val més menjar poch y ab sossego. Si repartida la mota, un cop vengut, nos tocan cinch pessetes menos, ¿què hi farèm? Sapiguèmles perdre...» No tot son beneficis en lo nostre negoci. Les dònes no son may cregudes!... Ja ho veig, ells tenen cor de trauren una dobla de quatre! Es un ase que fa respecte: té unes orelles tiesses, que si l'ensinestressin hi podría fer la figuereta. Semblan dos puntals.

PANELA

¿Hont es lo Padrí, sogra? Tocantli la barba.

POLONIA

No'm vinguis ab bromes; quan ho sigui ab avinensa sagramentada de la lley de Deu, dígamho; per ara no vull que m'hi tractis. ¿Sabs lo que passa? Ab misteri.

PANELA

No pas tot. Esverat, fent com si anés a fugir. ¿Que'ns cerca la justicia?

POLONIA

L'amo del ase; ara se'n acaba de anar.

PANELA

¿Qu'ha vist la prenda que li hem segrestat?

POLONIA

¡Que't pensas que dorm la Polonia! Se la tem que sigueu vosaltres los que li haveu desencaminat l'ase.

PANELA

¡Ay, lo murri! ¡Qu'es mal pensat!

POLONIA

Ja pots anar allí dins y embolicarli'ls morros ab un cabasset, que si torna a bramar d'anyoransa estem perduts. Ell no's mou d'aquests vols y coneix la veu del ase com un botavan.

PANELA

Cadascú coneix los seus. Vull dir lo nostre.

POLONIA

¡Y tant! bones angunies nos costa.

PANELA

¿Ahont es en Xarrapa?

POLONIA

¡Aquell arondo! Ja m'hi he barallat de bon matí. Es allí dins; crech que li guarneix una barreja de sanch de bou ab segó que li farà una reforma a tot lo còs, qu'aquest vespre ja no'l conexerà son amo, ni sa mestressa, ni'ls vehins...

PANELA

Ni'ls papays seus que'l van posar a la terra. Me'n vaig a donarli un cop de mà. ¿Y la Candia, ahont es?

POLONIA

No'n tens de fer rès de la Candia.

PANELA

Es que per ella m'esposo; per ella he robat l'ase, per que la estimo y'm vull casar. Per axò ho malbarato tot y faig diners venent lo meu y lo dels altres.

POLONIA

Si no tocas quartos, no sé ahont dormirèu.

PANELA

Ja'l tinch emparaulat l'ase; aquí, al moliner del Pont d'en Biromba. Per una dobla de quatre.

POLONIA

Sí, fill, féslo fonedís aviat, cúyta, que massa ganancia no es de bon veure entre gitanos. Prèn les setze

de metall, que no te les donguin falses.

PANELA

¿A mi, que les faig passar anch que siguin de cuyro?

POLONIA

¡Corre molta gent dolenta! Trèu aquest animal d'aquí, que'ns compromet la reputació.

PANELA

Veníu, que li esclarirèm la cua.

POLONIA

No es la primera vegada qu'ajudo a empolaynar cap bestia. Anantsen.

PANELA

Tanquèu la porta, que sempre hi hà gent de males entranyes per espiar a uns gitanos de conducta. Entran a la botiga y tancan.

ESCENA IV

LLUQUETS, després POLONIA

LLUQUETS

Ab solemnitat y sentiment. ¡Quína quietut! ¿Ahont son la gent d'aquest terreno? ¿Ahont dèu ser la companyereta del cor meu, la que la vista cerca a tot'hora? ¿Ahont dèu ser aquesta mossa? ¡Currutaca escullida, prenda escatussera que no té pariona ni semblanta entre dòna nada ni per nàxer! Qu'es estrany que sigui tancat! Per mi, son a pegar falconada a algun lloch y ara's deuen bescambiar les ganancies. Déxam trucar. Truca y crida. ¡Polonia! Pausa. Cà! no hi hà un'alma. Potser l'ase qu'ha perdut aquell tonto ells l'han trobat. Ben segur que son a fer la repartidora. Truca ab més forsa. ¡Polonia!

POLONIA

Desde dins. Càlla, brètol, escandalós.

LLUQUETS

¡M'estima molt! Me tira unes amo-

retes sempre, que'm trencan lo cor.

POLONIA

Sortint a la finestra. ¿Què hi hà de nou, poca vergonya? ¡Quína manera de moure xibarri! ¿Que no ho sabs que hi viu senyoriu al carrer dels Petons?

LLUQUETS

Be, vaja, enterados! No sou gayre ben parlada, vos, per l'edat que teniu.

POLONIA

Enllestím; ¿què s'ofereix?

LLUQUETS

Que'm convenía veure al vostr'home. Hi hà un negociet a pelar que nos pot dur un pà a casa.

POLONIA

Posantse amable. Deu te benehexi tot daltabaix! ¡Tens un bon cor, fill meu! Al demés, l'home se'n ha anat a la venta a lligar tracte ab un senyor que vol comprar un galgo que no dormi.

LLUQUETS

¿A quína venta, a la del Pont dels Angels?

POLONIA

Retirantse de la finestra y cridant. Nó, més amunt, a ca'n Peles falses. Ja baxo.

LLUQUETS

M'hi arribo. Pausa, surt Polonia. Si fos càs que tornés, diguèuli qu'ha vingut en Lluquets; allí l'espero per anar al Poble Nou, que tinch cor de guanyar rals.

POLONIA

Deu t'escolti. ¿Que serà cosa de fer barates ab bestiar?

LLUQUETS

Nó, qu'es operació de cirugía y tenim de ser tres: jo,'l vostr'home y en Pacando.

POLONIA

¡Y per axò tres homes!

LLUQUETS

¡Què sabeu vos! Hi hà moneda a

escórrer y vull fer boato com los metges.

POLONIA

Cura segura. Ja se li pondrà'l sol a mitxdiada! ¡Pobre manins! Vés, vés; allí'l trobaràs.

LLUQUETS

Escoltèu, ¿la vostra filla ahont es?

POLONIA

La Candia es fòra. Però no te'n cuydis d'ella, déxala estar. Míra qu'a n'en Panela li sab greu y't vol fer alguna obertura al còs.

LLUQUETS

¡Ell! ¡Deu l'ampari! Diguèuli que una tarde que'm vagui li vull escarbotar les orelles y ferli tres tiretes a la llengua per que no pugui dir rès a la Candia, ni sentir lo qu'ella li respongui.

POLONIA

Hauràs de fer passar los ferros per la afinadora, que son de molt compromís aquexos talls que dius.

LLUQUETS

Avisèulo per endavant, que's posi morralles a la boca si vol salvar la llengua d'aqueix desprestigi.

POLONIA

Vés, vés, criatura, que si en Panela't sent, te tancarà al quarto fosch, perque no fassas rebequeríes.

LLUQUETS

¡Malvinatge les entranyes virulentes d'un condempnat! Axís que'l trobi li desmunto algun jòch de pesses del seu personal. Fa com si se'n và y retrocedeix. ¿Ahont dieu qu'es l'home que vull esguerrar? Torna a fer com aquell que se'n và.

POLONIA

Noy xich, escólta. ¿Vols un filferro de tallar savó, que diuen que té ferida mortal?

LLUQUETS

Y vos, si no'm voleu ser sogra, ja us tinch pis parat a la galera.

POLONIA

Si pot ser, y no has d'empenyarte la miseria, llògal al mateix replà de ta mare.

LLUQUETS

Ab tot'honra. No la bescanteu a la mareta, que si es a cobro recullida en un caseriu del Govern, tenía més mèrit que vos. Amenassantla. ¡Ocultadora del ase! Se'n và corrents.

POLONIA

¡Què diu ara aqueix malvat!

ESCENA V

POLONIA, PANELA y XARRAPA
sortint de la casa

POLONIA

Treyèm aquest animal de casa. ¿No haveu sentit en Lluquets?

XARRAPA

No pot ser ara, que s'engrexa.

PANELA

Dexèulo estar a n'en Lluquets; si l'agafo, d'una boleya mal donada li tapío la boca.

POLONIA

No vull compromisos. L'hortolà té més nas qu'un perdiguer.

XARRAPA

Ditxós hortolà! se'n parla més que de Napolion.

PANELA

No tingueu quimera! jo y'l vostre home li havem fet una fregatel-la de mesch a pèl y a repèl y una bona untura de pomada a la cueta, que's podría presentar a besa-manos.

POLONIA

Sí que dèu fer goig. Agafa l'escombra y's posa a escombrar vora'l portal.

XARRAPA

Ja pot ensumar de lluny l'hortolà ab un embut als nassos que li acosti l'olor.

PANELA

Ara ja sembla tot un altre. ¿Eh, sogre?

XARRAPA

Encara que'l retratessin, no'l conexerà son amo.

POLONIA

Vés, Panela, a fer les diligencies, a veure si te'n donan un parell de duros més.

PANELA

Abans del vespre tindrà amos nous.

XARRAPA

Còbrals tots en plata, que fan més goig.

PANELA

Que no veniu? Anantsen.

XARRAPA

Espero a n'en Pacando.

ESCENA VI

XARRAPA y POLONIA

XARRAPA

Tu, déxam quatre quartos.

POLONIA

Escombrant; de mal humor. ¿Per què'ls vols?

XARRAPA

Per que sí.

POLONIA

No cal que't cansis; no te'n donaré ni un.

XARRAPA

Y sí que me'ls donaràs. Reflexióna que'ls necessito.

POLONIA

Vés a guanyarne, espavílat, esquíla gossos.

XARRAPA

¿Còm vols qu'estengui la estisora sobre'l pèl de cap animal, si tinch una debilitat que la vista se'n ressent y m'enrampa la llengua? Té, Trau la llengua. guàyta, sembla un calsador, tan enterca.

POLONIA

Fúig, no fassis ganyotes; ja ets prou lleig.

XARRAPA

S'estima l'alabansa. Víngan los dos quartos.

POLONIA

Prou, prou! me sembla que si no te'ls inventas...

XARRAPA

¡Tinch de pendre la manyanita, salero! ¡ay! quin cor més dols dèus tenir y quines paraules tan llepissoses! Acostàntseli per abrassarla.

POLONIA

Apàrtat, no'm vinguis ab untures

sucreres, Ab desdeny salamer. que no estich per tu.

XARRAPA

Sento unes turbulencies al cap, que tot me volta com una sinia. Es la naturalesa que demana beure.

POLONIA

Arríbat al surtidor y axamórat.

XARRAPA

Nó, ¡cristiana! equivocas lo remey. Dech tenir la boca pintada al oli: m'escup l'aygua; no m'entra pel canyó, ni la puch obehir.

POLONIA

Que t'hi passin gatoses.

XARRAPA

¡Quina sanch més enverinada que crías! Es de set, lo perjudici que tinch a la gargamella.

POLONIA

Malvinatge la beguda! Axís se desfonessin totes les botes d'Espanya!

XARRAPA

¡Quín diluvio general! No malehexis la beguda. No'n digas mal de les coses que Nostre Senyor ha posat al món.

POLONIA

¿Ahont và aquest axuga-porrons?

XARRAPA

Entenèmse. ¿Quí mana aquí, tu ò'l públich? Posàntseli davant, molt serio.

POLONIA

Ansia allà, mal home! que de bon matí ja tens d'agafar la mantellina.

XARRAPA

No m'insultis, Polonia; míra que so ben aconductat y d'honra molt fina; no m'espatllis la fama... qu'en virtut del us de fruyt que'm pertoca com a marit teu, te voleyaràm luego per la cara aquestos cinch melindros, que no sabràs per quin cantó han vingut.

POLONIA

Atràcat, que ab les estisores te faré una espitllera a cada galta.

XARRAPA

Posàntseli davant. Donchs, serà moneda, ò aquí mateix hi hà'l conflicte. Volguentla subgectar.

POLONIA

Déxam anar. Amenassantlo ab les estisores y fentlo recular. Míra que te les enforno als ulls, que't buydaré la gota serena.

XARRAPA

Reculant esporuguit cap a la botiga. Permit de Deu que quan estigas assedegada't fassin glopejar manadets d'espart axarrahit.

POLONIA

Apàrtat, que t'enfitoro les boletes de la claror. L'obliga a ficarse dins y'l tanca.

XARRAPA

Trayent lo bras per la gatonera y agafantli les faldilles. Mala reíra d'infern!

POLONIA

Déxam anar les faldilles, ò t'axalo'ls dits. Lo punxa.

XARRAPA

Bestia fiera! que m'has punxat. La deixa anar.

POLONIA

Tens ventura, ò sinó te'ls escapsava; vés a fer companyía al ase.

XARRAPA

Trayent lo cap per la finestra. ¿Que no vols obrir?

POLONIA

Prèn, prèn la fresca.

XARRAPA

Axís te neguessis, mala sombra, bruxota, padrina de Llucifer, ¡míra que't mato! Agafant un'olla ab marduix que hi hà a la finestra.

POLONIA

Bàxa, que't retallaré la llengua. Amagantse.

XARRAPA

Ja t'enquitranessin la pell y't portessin al forn dins una grexonera coberta d'estopa!

POLONIA

¡Deshonrat!

XARRAPA

Obre, gitana malehida de Gerusalem. En mar y en terra y camí real sigas empaytada per llops aburrits de fam. Súrt que't penyoraré.

POLONIA

¡Desfógat, llengua de blasfemies!

XARRAPA

Y'ls escorsons te piquin les nines dels ulls, y la moneda se't torni argent-viu a la butxaca.

POLONIA

¡Càlla, faritzeu! ¡No tiris maledicions que perjudiquin los interessos! Surtint a tret y cridant indignada.

XARRAPA

Li tira l'olla. Té.

POLONIA

Refugiantse. Murri!

XARRAPA

María Santissimeta't castigui y't fassa assentar les barres en día de convit. ¿Obres ò nó? Se fica dins.

POLONIA

¡Lo brètol! ¡Vés desolant casa, gandul!

XARRAPA

Surt amenassant ab un cadirot ò altre trasto vell. ¡Míra que t'esguerro!

POLONIA

Agafant un test y amenassantlo. Si tiras rès més, t'obro'l cervell.

XARRAPA

Tirant lo trasto ab forsa. Donchs, té. ¡Cúmplase la voluntat nacional!

POLONIA

Ara t'hi quedaràs fins que torni. Patèja. Travessa corrents l'escena.

XARRAPA

¡Polonia! Al menos, tíram dos quartos...

ESCENA VII

PACANDO y XARRAPA

PACANDO

¿Qu'hem de fer aquí dalt?

XARRAPA

Rès, aquella que và de plaga. Com nos estimem tant, sempre està de boyra. Semblem dos nuvis. Ara m'ha tancat dins per fer més broma.

PACANDO

Que ab lo bastó haurá retirat los testos. Sembla que hi hà hagut terremoto.

XARRAPA

¡Si hem rigut més!

PACANDO

Míra que tenim d'anar al Poble Nou a fer la preparació. ¿Que baxas ò't quedas? ¿Y l'ase?

XARRAPA

No'n passis ansia. Vès tu mateix si

pots obrir fent alsaprem ab les estisores. Ja t'ajudaré per dins; ara baxo. Se'n và de la finestra.

PACANDO

Probant d'obrir. ¿Y si les espatllo?

XARRAPA

Desde dins. Apréta, que t'ajudo... ferm que ja's dona.

PACANDO

Posanthi les espatlles y fent forsa. ¡Ho, hi hà! S'obre la porta y cau Xarrapa.

XARRAPA

¡Ay, ay!

PACANDO

¡Sant Antoni! Axecantlo. ¡Quins jochs de fer la teva dòna! ¿Qu'has près mal?

XARRAPA

No ho crech. Revísam pel costat de ponent. Girantse d'espatlles.

PACANDO

Estàs sà y sencer; ey! si aquestos pe-

dassos y surgits no penetran a la part de dins.

XARRAPA

Nò, axò son flaquetats del vestuari. Déxam les estisores, Les hi pren de la mà. que si la trobo, li descuso tots los sacsonets de la cara. Ab ademan de fugir.

PACANDO

¿No deyas que jugavau?

XARRAPA

Per axò mateix la vull assenyalar, per fer més lo plaga.

PACANDO

Vaja, tórnam les estirores. Les hi vol pendre.

XARRAPA

No dexàntseles pendre. Si l'arreplego, crègas que'n faré feyna; li obro un tall per cada banda de galtes, que la seva cara semblarà dues guardioles.

PACANDO

Déxaho córrer, no't comprometis la posició.

XARRAPA

No'm da la gana, m'ha faltat al respecte. Espéram, qu'aviat estich llest. Anatsen, y repensa. Déxam dos quartos.

PACANDO

¿Per què'ls vols?

XARRAPA

Per comprar esca per estroncarli la sanch.

PACANDO

¡Pòsali trenyines!

XARRAPA

¿Que't pensas qu'es un qualsevol la meva dòna? Déxam la moneda, y te'ls quedo a deure.

PACANDO

Té, aquí'ls tens en calderilla, que no tinch plata. Trayentlos d'una bossa de carreter.

XARRAPA

Assénta la partida, per si no me'n recordava. Se'n và.

ESCENA VIII

PACANDO

PACANDO

¡A la taberna se'n và a passar lo trastorn!... Sinó per que ja'n tinch sis gotets de la que crema a dins de la complexió, li anava a fer companyía en lo sentiment... Tant se val que me'n hi vaja; sà com llà, també tindré de pagar... Y... ho tinch experimentat: no hi hà rès com la beguda. Un gotet d'ayguardent pres ab equilibri y serenitat ¡no n'estalvía poques d'enfermetats! Y qu'estronca la tos més depressa que cap suquet de regalessia. Ja pot estar carregat lo pit: se buydan dos travessos de dit de la rabiosa, cap al interior; bueno; al cap d'una estona tres travessos més, y avall! La primera toma's cola a sota desseguida; l'altra sura, entremitx se queda la tos, que ja pot espeternegar en aquest bany-maría, que no ix a fòra may més y queda dibolida ab la matexa fortalesa del esperit. De ma-

nera, que me'n vaig a pendre remey... Apesarat. ¡Que n'ha fetes consumir de rondes d'ayguardent lo sabi que va inventar la maopatía! Axugantse'ls ulls.

ESCENA IX

CANDIA, ab un farsellet de roba mullada, y LLUQUETS

CANDIA

Vésten, no'm comprometis, que la mare'm pegarà.

LLUQUETS

Escóltam; primer vull desfogar aqueix enceniment que'm consum les parets mestres de la meva naturalesa.

CANDIA

Estenent la roba. Déxam estendre la roba; no m'amohinis ab cansons bullentes.

LLUQUETS

¡Que n'ets de maca, y que'n tens de

cosetes boniques repartides per la cara y per tot arreu!

CANDIA

Ab coquetería provocadora. ¡Ya se ve!

LLUQUETS

¡Que n'han batejades poques los capellans de criatures hermoses com tu, d'ensà que't van tirar l'aygua santa al cap!

CANDIA

Ab malicia. Dèus parlar de molt temps en derrera...

LLUQUETS

¡Com debías xuclar la sal benehida que se't va córrer pel cos y estendre per les venes, qu'ara, axís que't mous ja escampas gracia y canela per les aceres dels empedrats!

CANDIA

¡Y carbasses dolses!

LLUQUETS

No'm miris d'aqueix terme, ulls de llumenetes cremadores! Donant un giravol com per sustreures a ses mirades.

CANDIA

¡Te miraré ab antiparres de color vert d'espera!

LLUQUETS

¡Malvinatge les teves camanduleríes, sirena de la terra axuta! Si m'arribesses a estimar axís, com un cap d'agulla, no'n tindrías poques de ventatges conseguides!

CANDÍA

¡De brou de llengua!

LLUQUETS

Allò sí que fora estar al món ab recreyo. Per primer entuvi, casament rigorós...

CANDIA

Interrompent. Després, miseria a tot gasto.

LLUQUETS

...Luego, un seguit d'amoretes y una provisió tan copiosa d'entendriments y caricies, qu'aquexa boca sería com un fruyterar de melositats assahonades!...

CANDIA

¡Quíns enfits! Interrompent.

LLUQUETS

Totes per tu, posades cada moment entremitx dels teus llavis a estil de pinyonet donat al aucell...

CANDIA

Interrompent. ¡Tit, tit!

LLUQUETS

O murmurades a cau d'orella per que la dolcesa que no't penetrés pel conducte rialler, s'introduhís pel aparato de les arrecades.

CANDIA

¡Que'n tindríam de riqueses de boquilla y de gana enderrerida!

LLUQUETS

Ab indignació. Qu'empatollas! No hi entens ab l'amor, ni'n sabs rès dels seus senyorius y disbauxes.

CANDIA

¡Ay, Lluquets! ¡quínes primicies de-

bilitoses passaríam ab un apreci tan arrencat!

LLUQUETS

¡Que te'n filaría de pulideses engrescadores y pastoses, secretes, recatades a frech de cara...!

CANDIA

¿Per escrit? Mofantse.

LLUQUETS

Tot sovint, acostantme de puntetes, te posaría unes firmes de petons...

Aquestes relacions les farà seguint los passos de Candia qu'esten roba, ò los que convinguin. Oportunament surt Polonia, escolta, y poch a poch se posa derrera de Lluquets; al acte en que aqueix està més frissós y acaba'l parlament volent abrassar a Candia, Polonia li aplica una bofetada d'aquelles que'ls castellans ne diuen *de cuello vuelto*.

ESCENA X

POLONIA, CANDIA y LLUQUETS

POLONIA

Té! Li pega. Tu hi posarías la firma, y jo t'hi estampo'l sello.

CANDIA

Buscant per terra. ¿Ahont dèu ser la fulla?

LLUQUETS

Ab les mans a la galta ofesa y somicant. ¿Per què'm teniu de pegar... vos... a la cara, cap bofetada?

POLONIA

A Candia. Vostè, a dins. Pochs modos... ¿què mano jo?

CANDIA

¡Si no feya rès! Anantsen.

POLONIA

Y tu, mitja cerilla, *alon*, esmúnyet per aquí fòra, ò aviat t'encasto la pariona a l'altra galta.

LLUQUETS

¡Malehit siga! Teniu ventura que sou femella!... ¿Sabeu lo qu'haveu fet a la cara d'en Lluquets? Donantshi cops ab lo dit.

POLONIA

Tu ho sabràs millor; infòrmat ab un

facultatiu. Si t'esperas, aviat tindràs la que't manca per fer parella.

LLUQUETS

Si no fosseu la mare de la Candia... Fent ademan de llensarshi. ¡Senyor!... Alsant los brassos. Abrahonèusem damunt y lliguèume de brassos, per que la ira'm recrema. Ab vehemencia.

POLONIA

Si t'atracas, te vento l'altra, que ja'm formigueja per la mà y tinch por de que no se m'escorri.

LLUQUETS

So capàs, d'una estisorada, Les treu y amenassa. de trèureus a terra tot lo complicament de conductos y retortes de la manutenció.

POLONIA

Dirigintse cap a la finestra. Noya, tíram la xinel-la d'estar per casa, que tinch de donar una surra de compromís a n'aquest xaval y'l vull servir de parroquià.

LLUQUETS

¿Que'm voleu fer perdre? Cara d'arrugues estranyes y de rancions!

POLONIA

Brètol, mal parlat! ¿ahont les tinch les arrugues? ¿que no hi papas? Tu sí que vas néxer pansit com una orellana, y encara no t'has restablert.

LLUQUETS

¡Llevadora dels Húngaros!

POLONIA

Dirigintse a la finestra. ¿Que no baxa aquest sabatot?...

LLUQUETS

Ab ademan de fugir. Bruxa... ¡Gitanota estropellada!

POLONIA

Posantse les mans al cap. ¡Què diu aquest heretge! Ab molta ira cridant. Candia, tíram los molls, que li haig d'arrencar aquesta llengua de baba enverinada.

LLUQUETS

Donota sospitosa!

POLONIA

¡Cúyta, filla, que bescantan l'honor de ta mare!

LLUQUETS

Ara corro a avisar l'hortolà que li haveu robat l'ase. Y a la justicia que us enterri en un calabosso. Fuig.

POLONIA

Al seu derrera. Agafèulo a n'aqueix bribó, bandoler, trinxerayre! Cau desconsolada als brassos de Xarrapa.

ESCENA XI

POLONIA, XARRAPA, PACANDO y CANDIA.

XARRAPA

¿Qu'es aqueix escàndol?

POLONIA

Desgrenyantse'ls cabells y picant de peus. ¡M'han tacat l'honor!

XARRAPA

Ab desespero cridant. ¿Quín?...

PACANDO

Horroritzat. ¡Què diu aquesta infelissa!

CANDIA

Sortint a la finestra. Mare, no'ls trobo els molls.

POLONIA

Lo meu, lo de la meva persona! Plorant.

XARRAPA

¡Misericordia! ¡ara sí qu'estem perduts! ¿Ahont te presentas ab semblant taca?

PACANDO

Dirigintse a la finestra. ¡Míra a ta mare, ab aquesta prenda clapada!

CANDIA

No us amohineu, mareta; ja la renrèm ab fels de moltó.

POLONIA

Santa ignocencia!

PACANDO

Colometa Candia!

XARRAPA

Virtut exemplar y honesta!

POLONIA

Amaguèu lo burro, Ab gran frisansa y com despertant d'un letarch. qu'aquell brètol ha anat a espiarho a la justicia.

XARRAPA

¡Mà! Anant d'una banda a l'altra ab desespero.

PACANDO

¡Pillo!

POLONIA

Y a dir al hortolà que som nantres quins l'havem robat.

PACANDO

¡Renechs y pecats mortals!

XARRAPA

¡Aquesta sí qu'es més horrenda que l'honor ab llanties! Alsant les mans al cel.

POLONIA

A la finestra. Noya, guàyta si veus al lladre del meu recato.

CANDIA

Trayent lo còs. Es lluny; ara passa per devant del surtidor de les granotes.

POLONIA

Ab energía. Treyèu l'ase. ¡Caramots! ¿què feu assí encarcarats?

XARRAPA

¡Anèm a salvar a la víctima!

PACANDO

¡Víctima y màrtil! Se fican a la botiga tots dos.

POLONIA

Tu, A la finestra. bàxa a treure la roba, que tot nos ho pendrà la justicia.

ESCENA XII

PANELA, POLONIA y CANDIA.

PANELA

Cantant desde dins y fent trincar diners. ¿Quí juga a dar pinyols, quí juga a dar pinyols? tres, sis, nou...

POLONIA

Cúyta, Panela.

PANELA

Entrant. ¿Quí juga a dar pinyols...

hola, piteres. En aqueix moment surt Candia per despenjar la roba. Ja està clos lo pacte. Fent dringar los diners. Quatre naps de paga y senyal. Alsant la vista. ¿Qu'es aquesta tramudansa? Fentse enrera ab gestos estranys.

CANDIA

¡Una desgracia!

POLONIA

¡Aquell sàtrapa! Amenassant. Axís se hagués escanyat, de bolquers, ab la munyeca de rossegons als bigotis.

PANELA

Amen, y per postres s'hagués empassat un puny.

POLONIA

¡Espifàrral, Panela, esguèrral!

PANELA

Voy. Com si hi anés a ferho.

POLONIA

Movent lo cap enrera ab actitut tràgica. ¡Què'ns fa perdre l'ase!

PANELA

Fent un bot. ¡Què dieu ara!

POLONIA

Y m'ha entelat l'adorno del meu decoro. Ab grans plors. Vés, filla, amàga la robeta, que no ho perdem tot.

CANDIA

Plorant. ¡Ay, mare meva! ¡no us hi afligiu!

PANELA

Ab desespero. Si l'ase ja no es nostre! no hi tenim rès que veure: es vengut per un'onsa.

POLONIA

¡Una dobla de quatre!

CANDIA

¡Setze duros!

PANELA

¿Y l'adorno del vostre dallonses, quant valía? Molt trastornat.

POLONIA

Desesperada. ¡No hi hà preu, ni té tarifa! ¡el mar y ses arenes!... Tíra ferm, que no t'hi cabrà a la boca la xifra d'aquell tresor.

PANELA

¿Però quí es qu'ocasiona tanta ruina y malsaveranys?

POLONIA

¡En Lluquets!

PANELA

¡Aquell xumeco entecat! ¡Ay, pobra criatura! Allí ahont lo trobi l'agarro, m'hi abrahono y'l cloch ab una estrebada, que'l costellàm li cruxirà com si fos una paperina de macarrons.

CANDIA

¡Quíns cruximents més esgarrifosos!

POLONIA

¡No li dexis cap pessa aparionada! Ab ademan altiu y amenassador.

PANELA

¡Totes vindràn a senàs! Ab solemnitat. ¿Y aquell ignocent ahont es? Enternit.

POLONIA

L'ase es allí dins, que tenen consulta l'home y en Pacando.

PANELA

Corro a salvarlo. No'n passeu ansia, sogra, anch que sàpiga carregàrmel a coll-y-bè.

ESCENA XIII

Dits, XARRAPA y PACANDO.

POLONIA

Noya, vés dalt, recúllho tot. Dexèmhi no més los deutes en aquesta casa. Cúyta, filla, que la justicia'ns tirarà a la miseria.

CANDIA

Anantsen a la casa. ¡Pleguèu la corda!

XARRAPA

Axugantse la suor. Aquest ase no vol sortir.

POLONIA

Calèuli foch pels incontorns de la cúa abans no'l fassa exir lo jutge!

XARRAPA

Dém tres quartos, qu'aniré a com-

prar una garba d'ofals; ab l'olor de la verdura conto que'm seguirà anch que sigue a peu-coix, ballant la polca. Desde dintre cridan ¡arri!

POLONIA

Ahont aniràs tu, es a beure ayguardent. ¡Paparina!

PANELA

Desde dins. ¡Arri, burro! ja't quedesses baldat de les tres potes y manco de l'altra.

POLONIA

Véntali garrotada seca al carpó.

XARRAPA

Véntanhi una a l'altra banda; bestrèu per mi, que no tinch cambi.

PACANDO

Desde dins. Arri, ja; mala sentencia't perjudiqui.

XARRAPA

Estaborníulo a aqueix gandul; li buscarèm un empleo d'oficina.

POLONIA

Aplanèuli la vara de cayre per les costelles.

PANELA

Surtint de recules, tirant un ronsal que's suposa ser lo del ase. T'haig de capolar tota l'arquitectura de la monteya, ¡arri! Pega garrotada.

PACANDO

Surt tirant. Xo, mala bestia!

POLONIA

Agafantse a la corda y ajudant a tirar. Axins te neguis; mal com no se't grillan les garrofes a cau de morro.

XARRAPA

També tirant. Y l'aygua se t'englebi al pahidor, que't reventi ab un mal de ventre declarat.

PANELA

Permeti Deu Axugantse reposant. que'l pinso no se't pugui enquibir a les tripes y't moris de fam ab lo morral plè de recapte sota'ls nassos. Tornan a tirar plegats, la corda's peta y cauen Xarrapa, Pacando y Panela. Polonia's queda ab un bossí de ronsal a la mà.

POLONIA

¿Qu'esteu dèbils, que'l vent del aspi us fa caure?

XARRAPA

¡Quína forsa de morro té aquest ase!

PANELA

¡Axò es una enclusa arrelada!

PACANDO

Me pensava anar a parar a la Xalera! Tornèmli a lligar lo ronsal, que tot sol lo vull fer seguir ò li arrenco el cap de puesto. Van per lligarlo a dins de la botiga.

ESCENA XIV

Dits y HORTOLA.

HORTOLÀ

Assí, assí es l'ase. ¡Veníu, assistencia!

POLONIA

Desde'l llindar de la porta. D'ahont surt aqueix condemnat! ¡Matèulo!

HORTOLÀ

Córri, senyor guarda-passeig. ¡Ja'ls tinch!

POLONIA

Agafant pel bras al hortolà. Si crideu més, us escanyo!

PANELA

També agafantlo. Mala torsor de tripes us entortolligui! Dexèumel, que'l vaig a farsir de ferro. Amenassantlo ab les estisores.

HORTOLÀ

¡Que'm matan! socorro!

PACANDO

Tapantli la boca. Fèu testament, que d'aquí estant us envío a la sala del clíman del hospital.

XARRAPA

Mestre, toquèu pirandó, qu'hi haurà sanch y mullena.

HORTOLÀ

¡Assistencia!

POLONIA

Fugím, ¡lo guarda-passeig! Ab desespero. ¡Y l'ase!

PANELA

¡Guillèm, toreros! Tots fugen y'ls detura'l guarda-passeig.

ESCENA XV

Dits y'l GUARDA.

GUARDA

Alto al Rey! ¡De boca terrosa tot vitxo vivent! Tots reculan esporuguits volent escaparse; l'hortolà entrarà a la casa cercant l'ase.

POLONIA

¡Maledicció sagramental!...

GUARDA

Corrent derrera'ls gitanos. Quiet tothom! Lo qui's bellugui solzament, lo clavo a terra travessat per la panxa. Treu una cordeta llarga per amarrarlos.

HORTOLÀ

Trayent l'ase y agenollàntseli devant en lo brancal de la porta. ¡Estrella de vint cayres! ¡Solet meu!

PANELA

Apart a Pacando. ¿Què fem, payet?

PACANDO

Apart. Cames, ajudèunos.

GUARDA

Lo qui respiri,'l taro.

HORTOLÀ

¡Tresor de casa meva! Es aquí l'ase.

GUARDA

Callèu, si us plau: aquí no hi hà més ase que vos. Veníu a ajudarme a lligar aquexos brètols.

POLONIA

Pietat!

CANDIA

Compassió! Totes dues alhora.

PANELA

No dexantse lligar. ¡Era una posta! ¡Feyam broma!

GUARDA

Si't bellugas, t'estabello'l cervell. Alsant lo bastó.

XARRAPA

Tíngui compassió d'un pare de familia!

GUARDA

¡Pillos! A primera instancia anirèu. Lliguèu ferm a aqueix, vos. Senyalant a Pacando. Acòstat, tu. A Xarrapa.

POLONIA

Interposantshi. ¡També es ignocent aqueix anyell!

CANDIA

Agafant de la mà a Xarrapa. ¡Pare meu! ay, quín afront pels cosinets de Valls! Tapantse la cara.

GUARDA

Fòra d'aquí, vosaltres!

XARRAPA

Vàlgam los tres Deus de la Santíssima Trinitat!

PANELA

Abrassant a Polonia. Y quíns encontres son aquexos tan dolorosos pel nostre bon nom! Quedan formant grupo d'abrassos Candia, Xarrapa, Panela y Polonia.

GUARDA

Separantlos. Ansia ja! poques comedies! Dirigintse al hortolà. ¿Y vos, què veniu a compondre?

HORTOLÀ

Desfaig aqueix nus. Mossegant la corda.

PACANDO

Pegantli estrebada. Vínga la corda, que no hi enteneu rès. S'entreté a ferhi un nus escorredor, mossegant y fent forses. ¿No us en doneu pena de lligar a un home de be? Cara-groxuda! Amenassantlo ab la corda.

HORTOLÀ

Vos hi sou complicat en aqueix furt.

GUARDA

Estèu quiets, per que si'm cremo us passo per les armes. En ademan de treure la burxa del bastó. Les dònes xisclan y deturan lo bras del guarda. Los gitanos pegan brinco enderrera.

POLONIA

Agafant al guarda. Per l'amor de Deu! Ay, ¡la Verge del Carme'ns allargui els seus escapularis!

CANDIA

Al altre costat del guarda, subgectantlo. Nostre Senyor lo guardi de cap fals testimoni y de males volenses.

POLONIA

Demà s'hi pot trobar vostè en un trànzit tan apitjorat.

PANELA

Oh y tal!

XARRAPA

Deu l'en deslliuri, senyor!
Tots dos a la vegada.

GUARDA

Que xafeu, poques vergonyes! Desexintse de les dònes.

HORTOLÀ

Encara no està llest aqueix nus?

PACANDO

Cuydèuse de vos, sayó.

XARRAPA

Mentres lo lliga'l guarda. Sant Feliciano, capità de lladres nos ampari!

PANELA

Y'ns deslligui.

GUARDA

Girèuse d'esquena. Se giran Panela y Xarrapa.

PANELA

Axís no veurèm rès!

POLONIA

Interposantse entre'l guarda, Panela y Xarrapa. No'ls lligueu més; ¡per les espinetes benehides de la corona de Jesús Nazareno! Noya, vés a recullir la pobresa. Candia và a la casa.

XARRAPA

¡Quínes penes son aquexes tan fibladores!

GUARDA

Silencio! el que's torna a moure,'l taro. Al hortolà. ¿Esteu llest, vos?

HORTOLÀ

Sí senyor.

PACANDO

Per que us he ajudat.

HORTOLÀ

Y l'ase, que me'l enduch?

PANELA

Dret ahont se và?

GUARDA

De frente!

XARRAPA

Cap ennyà?

PANELA

Nó, cap ensà. Tomba ràpidament y volta al guarda ab la corda que fluxeja.

GUARDA

Què fa aqueix brètol? Volguentse treure l'embolich que li subgecta'ls brassos.

PANELA

Espéris. Lo voltan tots dos.

En lo mateix punt Pacando tira lo llas escorredor pel cap del hortolà, y'l lliga.

POLONIA

Li pren lo bastó. Dónguim lo bastó, que li fa nosa.

GUARDA

Murris!

HORTOLÀ

¡Ey, ey! què feu?

PACANDO

Una probatura. ¿Veyeu com se lliga un home? Estrenyent la corda.

POLONIA

Fermèulos aquí. Senyala l'anella de la paret.

HORTOLÀ

Assistencia!

GUARDA

Ah, pillos! ¿a la justicia lligueu? ¡brètols, facinerosos! a la justicia?

CANDIA

Desde la finestra. Mare, he buydat la màrfaga. ¿Què'n fem de la palla?

POLONIA

Càlahi foch!

XARRAPA

Guillando, payets?

PANELA

Estaquèmlos be. Lligantlos a l'anella.

PACANDO

Salvèu lo burro. Ajudant a lligarlos.

HORTOLÀ

¡Socorro!

GUARDA

Alto a la justicia!

POLONIA

Tapèuloshi la boca.

PANELA

Tirèuloshi sorra als ulls.

XARRAPA

Que surt ab un cove de pallissa y ficantlo pel cap del guarda. Té, fícat a la grita.

GUARDA

Anirèu a la forca. Bregant dins lo cove.

POLONIA

Fugím, noya. Surt Candia ab un farsell.

PANELA

¡Treyèu lo burro! Lo treuen.

HORTOLÀ

L'ase! que'm roban l'ase! ¿què fa'l govern d'Espanya? Ab desespero.

PACANDO

Ficantli pel cap un sacot. Puput, d'hont vens?

POLONIA

Acabantli de ficar. De Roma.

CANDIA

Què portas? Estiragassantlo.

XARRAPA

Derrera l'ase y atiantlo. Corona.

PANELA

Saltant dalt del burro. Fés tres salts y búscala be.

HORTOLÀ

Que fugen! l'ase! l'ase! que me'l prenen! assistencia! Lladres!

GUARDA

Lladres! assessinos! ¡agafèulos, que tenen pena capital! ¡Socorro!

Los gitanos donan la volta fent córrer lo burro per l'escenari ab grans crits y rialles, y fent petar les xurriaques. Al acte d'estar l'ase als bastidors en que figuran los arbres del Pas-

seig, les dònes se posan a xisclar, cridan los gitanos, tomban l'ase y fugen per la part oposada. Al punt qu'han desaparegut, ixen corrent dos indivíduus de la policía uniformats, atravessant l'escena com perseguint als gitanos. Teló desseguida.

A CASA L'ARCALDE

SAYNETE

Al Sr. D. March Soler.

PERSONES

MADRONA
TECLETA
XATA
CARRETER
DON FIDEL
ARCALDE
FALÓ
CARRASCO (municipal)
MANDUCA
PESQUERITO
VALENTÍ (sereno)
SABATER
FORNER
MANYÀ
VEHÍ 1.er
VEHÍ 2.on

Homes, vehins, criatures, dònes, etz., etz.
L'acció a Barcelona.

ACTE ÚNICH

Dreta y esquerra, la del espectador. — Botiga de fuster. — Portalada al fondo ab forillo de carrer. — Porteta a l'esquerra. — Menjador fent àngul ab gelosía a l'esquerra. Dos banchs de fuster, eynes, etz. — Al comensar l'acte, Faló estarà devant del banch fent venir los travessers a un vestigi. Remenarà llates, entretenintse, a fi de que quan s'indica, abaxant una llata, dongui impensadament un cop al barret del senyor Fidel.

ESCENA PRIMERA

FIDEL y FALÓ.

FIDEL

Carat, carat! be tarda prou lo senyor Salvador.

FALÓ

Treballant. Es estrany, per que a aquesta hora sol ser a casa. Jo'm friso més que vostè.

FIDEL

Està clar, dèu tenir la feyna empantanegada...

FALÓ

¡Cà! La feyna ray, poch m'hi amohino. Son dos quarts de nou, y encara no he esmorzat. Aquesta es la qüestió. Fa un cigarro.

FIDEL

No té dubte; n'hi hà per neguitejarse.

FALÓ

Si triga gayre, me'n hi vaig. Li planto la botiga. Que surti la mestressa. ¿Vostè ja ho dèu haver fet?

FIDEL

He près xocolate ab una torradeta.

FALÓ

Axò no es esmorzar.

FIDEL

Hi estich acostumat; no tinch gana tan dematí.

FALÓ

Donchs, jo, quanta més ne prench, més mal de cor me fa venir.

FIDEL

Son naturaleses...

FALÓ

No m'hi puch avesar. Apàrtis, si es servit. Al dir això, alsa la llata y impensadament li dona cop al barret. ¡Sant Antoni!

FIDEL

Cullint lo barret. ¿Què fa ara, què fa?...

FALÓ

¿Qu'es buyt aquest barret? ¡Quín soroll!

FIDEL

¡Amigo! Passanthi'l colze. M'hi ha fet un bony.

FALÓ

Dónguili un cop per la banda de dins y li tornarà a son *cientro*.

FIDEL

Té rahó; carat, qu'es desprès vostè!

FALÓ

Al demés, tornant al xocolate... Míri, asséntis aquí, que no farà nosa. Lo fa cambiar de lloch més enllà del banch. Una vegada, la dòna va desferne una olla...

FIDEL

¡Carico, a tall de ranxo!

FALÓ

Tot sucant, vaig estovarhi una llesca de pà, que no sé com vaig tenir tanta paciencia. Al últim, per enllestir, m'encaro directament l'olla als bigotis y d'un xarrup la vaig dexar seca.

FIDEL

Mirantse'l barret. Canario! caratsus! s'hi conexerà tota la vida aquest bony.

FALÓ

¿Y voldrà creure que vaig quedar ab més gana qu'abans?

FIDEL

¿Que n'hi havía molta? Posantse'l barret.

FALÓ

Tres onses; sis mitges preses.

FIDEL

Es molt ardent. ¡Borrango! li podía inflamar lo pahidor.

FALÓ

Hi vaig posar lo reparo desseguida: una costella com un catxorrillo, ab la seva untura d'allioli y'l vi que reclamava per ofegarla y refredar l'enceniment de les ardencies.

FIDEL

¡Quína xardor!

FALÓ

Era'l meu sant y'm tracto be en aquesta diada.

FIDEL

Verdaderament, es un día assenyalat.

FALÓ

La dòna va volguer obsequiarme ab xocolate.

FIDEL

Sí, una finesa de bon apreci...

FALÓ

Ja te'n pots tornar al llit, li vaig dir. No me'n donguis may més de suchs dolsos per esmorzar. Axò son fantasíes de colorayna per los que van tips y no s'han d'escarrassar.

FIDEL

Donchs, a mi'm proba molt.

FALÓ

Prou que's veu; per axò està tan corpulent. Si no's lliga be les betes de la camisa al clatell, algun día s'empasarà coll avall.

FIDEL

Es la meva complexió.

FALÓ

Mirant lo rellotge. Tres quarts de nou, y'l senyor Salvador no compareix!

Arrambo aquest vestigi y me'n vaig. No espero més.

ESCENA II

SALVADOR, FALÓ y FIDEL.

SALVADOR

Sortint per les ventalles del foro. Vés a esmorzar, Faló, qu'es tart.

FALÓ

Despenjant lo gech y tiràntsel a l'espatlla. ¿Què vol que porti, quan torni, aquelles posts costeres de quatre gruxos? Se'n và.

SALVADOR

Pòrta. A veure si faràs algun cap nou pel carrer. Seguintlo. Dígas a la Madrona qu'aparíi l'esmorzar, que ja so aquí. Faló se fica al costat que hi haurà la gelosía, y luego sortirà per la portalada del foro.

ESCENA III

SALVADOR y FIDEL.

FIDEL

Vostè dèu ser lo senyor Arcalde d'aquest barri. Descobrintse.

SALVADOR

Per servirlo. Cobrèxis.

FIDEL

Me'n alegro de conèxel.

SALVADOR

¿Què se li ofereix?

FIDEL

Donchs, venía a informarlo, com autoritat, que no puch aguantar més.

SALVADOR

Sorprès. Be, què vol dir ab axò?

FIDEL

Sí senyor. Com a superior del barri,

li tinch de posar al seu conexement; no puch aguantar més, li repetexo.

SALVADOR

Descarrèguis, donchs; ¡què'm conta vostè ara!

FIDEL

No s'incomodi, don Salvador.

SALVADOR

No'm dongui'l don, que no so tan noble. Esplíquis y abrevièm, que tinch feyna.

FIDEL

Guaytant esporuguit a tots costats. ¿Que estem sols?

SALVADOR

Cúyti, home; ¿de què's recela?

FIDEL

Donchs, la meva senyora, a pesar de ser persona conforme y d'experiencia,'m dona mal viure.

SALVADOR

No son assuntos meus, no m'en-

bolico. Vàgi a la Curia, encàris ab lo clero. Enfadat.

FIDEL

A casa no hi hà pau ni ditxa.

SALVADOR

Donchs, vàgi a veure Mossen Serà; qu'ho compongui ell.

FIDEL

¡Té gelosía la meva Papona!

SALVADOR

Ab sorpresa. ¿Què diu ara?... La seva papo... pa... Esclata a riure. ¿Gelosía de vostè? ¿Que som ximples aquí?

FIDEL

¡Es una pantera irritada!

SALVADOR

Fúgi, home; no sigue fanfarria. ¿Que no ho coneix que's vol divertir? ¿Quants anys té ella?

FIDEL

La meva senyora es més jove que jo. Dèu tenir a la ratlla dels cinquanta nou.

SALVADOR

Dígui que no es tan vella. ¿Y en aquestes edats encara fan lo ximple?

FIDEL

Ja veurà, senyor Arcalde: vostè es molt rigorós. La Papona té rahó.

SALVADOR

¿Que's vol burlar de mi, senyor daxonses? Passejantse despacientat.

FIDEL

Me dich Fidel. Anantli derrera.

SALVADOR

Vàgi a tirar un carro.

FIDEL

Escólti; un cop l'hi hauré esplicat, vostè vindrà ab mi.

SALVADOR

No hi vaig jo ab tanoques. No perdèm temps, qu'estich dejú.

FIDEL

Voldría divulgar la meva pena; déxim obrirli'l pit.

SALVADOR

Cúyti, donchs.

FIDEL

Un servidor no hi veu gayre. De modo que si vull distingir be a algú, m'hi tinch d'acostar, ò sinó quedo malament, per que no sé ab qui parlo.

SALVADOR

Pòsis ulleres.

FIDEL

Ja veurà, ja veurà. Anèm a passeig tots dos, passa alguna senyora pel costat meu, jo allargo'l coll (procuro ferho dissimulat), però ella se'n adona y'm clava pessich que m'arriba a prisar la carn. Y'm sofoca; de vell y boig, de cap vert, no'm dexa en tot lo camí.

SALVADOR

¿Y vostè aguanta y calla?...

FIDEL

Callo y aguanto per que so massa prudent.

SALVADOR

Massa liró. Si no fos tan vella, li diría: agàfi un fuet y distrèguila fentla jugar a romamí-romamà.

FIDEL

¡Ay, senyor Salvador, vostè va de plaga! Jo li voldría veure al meu lloch. Si la seva senyora...

SALVADOR

Interrompentlo vivament y ab energía. ¿Què diu?... Si la meva dòna... Tombantse a guaytar vers lo foro, y abaxant la veu. Si la meva senyora s'atrevís tan solament a fer l'accionat d'anar a pessigarme, Apareix Madrona a la porta de la gelosía, mitx tombada escoltant. del primer naret Fent l'accionat. que li aplicava a la cara, li feya sorollar totes les carrilleres de la dentadura.

ESCENA IV

MADRONA, SALVADOR y FIDEL.

MADRONA

Tu, poca vergonya, descarat, ¿per què no la fas aquesta probatura? Té,

Acostantli la cara. aquí les tens les carrilleres... ¡Quínes paraulotes pinxesques!

SALVADOR

Vés dins, que no parlava ab tu. Vés a arreglarme l'esmorzar.

MADRONA

Pròvaho, maco. No sabía que tinguesses tant pit.

SALVADOR

Vésten, Madrona, no m'apuris, que la conversa anava dirigida al senyor. Sí, era una suposansa; consells d'autoritat.

MADRONA

Axecant los brassos. ¡Trenta cinch anys de matrimoni, y no me les havía sentides may unes espressions tan baxes y ordinariotes!

FIDEL

Sosséguis, senyora.

MADRONA

Brètol, Mirantlo de dalt a baix. indigne, Parrot!

SALVADOR

¡Madrona! ¡Madrona! Tinguèm la festa en pau. Retírat, crèu.

MADRONA

Vésten tu, que la cara t'hauría de caure a trossos. ¡Mal home!

SALVADOR

¡Senyor, envièume més paciencia, que ja l'acabo!

MADRONA

Descarat, facinerós! Ab soberana indignació y despreci. ¡Arcalde Borrego!

SALVADOR

Posantse les mans al cap. Jo, jo arcal... Tapantse ràpit la boca. ¡Càlla, boca de blasfemies! Ab rabia y indignació intensa. Matèumela de repente d'una feridura a la llengua! Ab brassos y ulls dirigits al cel.

MADRONA

¿No ho ha sentit? ¡Totes dues carrilleres de la dentadura! ¡Infame!

SALVADOR

Cridant. ¿Que no't ficas dins?

MADRONA

Nó, àpàrtat de la meva presencia.

FIDEL

¡Ay, jo tot tremolo!

SALVADOR

Me'n vaig per no ferte l'operació al dentat aquí mateix... y, per que tinch d'esmorzar. Anantsen.

MADRONA

Vés allà, cabo de vara, trabucayre!

SALVADOR

Retrocedint. M'aguanto y no faig un estrago, per respecte y tendencia a aquest parell de patilles blanques.

MADRONA

Ni ab patilles ni sense, farías rès, tu, maco d'en Nares.

SALVADOR

Ja tenía rahó Sant Antoni de Pàdua: ¡dònes, dònes, esca del pecat, inquietadores de la pau dels mascles! Ab los brassos estesos y entonació solemne, anantsen al foro pel menjador.

FIDEL

Anantli al derrera. ¿Y donchs, senyor Salvador, que no'm podrà escoltar?

SALVADOR

Tombantse vivament. Vàgi al diastre! Vostè'n té la culpa. Esplíquis Ab ironía. ab la senyora Arcaldessa. Ara li faré entrega de la vara, y que'm reconvingui devant d'estrados.

ESCENA V

MADRONA y FIDEL.

MADRONA

Val més que te'n vagis.

FIDEL

¡Sí que'm sab greu, senyora!

MADRONA

¿De què se les havían tots dos? ¿Quíns consells li donava vostè al meu marit? ¿Qu'es també dels ternes qu'abofetejan a la muller?

FIDEL

¡Ay, senyora! ¡Si es al revés!

MADRONA

¿Ah, es ella la que bestreu? Molt ben fet. ¿Y'l meu marit li aconsellava que no fos tan benigne?

FIDEL

Nó, senyora; li venía a demanar que posés sossego a casa. Ahir hi va haver un conflicte y atropello ab armes casolanes.

MADRONA

Esplíquis.

ESCENA VI

SALVADOR, MADRONA y FIDEL.

SALVADOR

Exint del menjador ab una cassola. Madrona, ¿qu'es per mi tot aqueix bacallà ab mongetes?

MADRONA

Sí, atípatel, que jo pendré caldo. No

està per certes viandes lo meu còs, ab l'incomodo que m'has fet pendre.

SALVADOR

Sempre desde la porta del menjador. No sé si me l'acabaré; n'hi hà una cassolada.

MADRONA

Prèn sustancia, aliméntat, que tindràs més brahó per pegar a la teva senyora. Ab ironía.

SALVADOR

¿Que vols acabar de ferme fregir y que les mongetes me reprenguin?

MADRONA

Esmórza de gust; ¡vès que no t'empassis lo vano de la cúa, que tot son espines, fill!...

SALVADOR

Ab rabia. Aviat qu'engego la cassola al ayre y revestexo la botiga de such y de bacallà y de mongetes ab serradures. Se fica dins, després d'haver fet l'acció de rebotre la cassola.

ESCENA VII

MADRONA y FIDEL.

MADRONA

¡Ah! Té un geni com una pólvora. ¡Trenta cinch anys de casada, y no li he pogut aplacar!

FIDEL

Jo trenta dos que sufrexo, y porto la lliura.

MADRONA

Senyal qu'ho mereix. Esplíquis, ¿què li ha passat ab la seva senyora?

FIDEL

Està gelosa; ara l'ha donada en que jo faig festes a la minyona.

MADRONA

¡A l'edat de vostè! ¡Axò es massa! ¡Homenots, homenots! Quan haurían de posar més enteniment, es quan lo perden. Ab molta severitat.

FIDEL

No senyora, vostè m'ho alleva també.

MADRONA

Li dich que s'espliqui. Ab altanería.

FIDEL

Afigúris. Ahir, per que'm va trobar a la cuyna ajudant a la Caterina — qu'es la criada,—va agafar l'escombra, y, *flís flàs*, nos va empaytar a mi y a ella y no va parar fins que'm vaig poguer tancar al rebost.

MADRONA

Si vostè no hagués tingut culpa, no haguera fugit.

FIDEL

¿Y aguantar los cops? Jo li explicaré. Per dinar teníam menuts de gallina, que'ls feyam ab escaldums. Jo m'estava vora'ls fogons ab la paperineta a la mà tirant avellanes al morter mentres la Caterina les axafava. Rès més. Tal com li conto. ¿Y vol creure que les ha enfilades en que jo besava la mà de la Caterina?

MADRONA

¿Y donchs, què feya?

FIDEL

¿No li dich? tirava avellanes al morter.

MADRONA

¿Que's pensa que crío ruques al clatell? ¡Tenorio consumit, cataplasma! ¿No veu que ja no fa goig per aquestes provatures, que les arnes se'l menjan, y aviat li hauràn de posar canyetes per que no's doblegui com un faristol?

FIDEL

¡Ay, Senyor! Si jo n'estich desprès de totes aquestes malicies!

MADRONA

¿Donchs, que vol del meu senyor? quín paper hi desempenya en aquest entremès?

FIDEL

Que revestit de la seva autoritat, ab la mangala de la representació, vingui a posar la pau a casa, que no s'hi pot viure.

MADRONA

Vostè s'ho ha volgut.

ESCENA VIII

MADRONA, FIDEL, TECLA y XATA.

TECLA

¿Quí hi hà adalt? Entran molt decidides.

MADRONA

Entrin.

TECLA

Deu los guart. ¿Que fora vostè'l senyor Arcalde?

FIDEL

No senyora.

MADRONA

¿Què hi hà de nou? Es lo meu home l'Arcalde.

XATA

Vaja, al primer entuvi, errat... y tret...

TECLA

¿Que no hi fora?

MADRONA

Sí senyora; espérinse.

XATA

¿Que tardarà molt?

MADRONA

Esmorza; sèguin. S'assentan Tecla y Xata donantse l'esquena.

TECLA

Te'n recordaràs.

XATA

Te'n faràs dèu pedres.

MADRONA

A Fidel. Valdrà més que torni, y entènguis ab ell.

FIDEL

Ay, si vostè pogués decantarli la voluntat y'ns restituhís lo benestar a casa! Quedan a un costat enrahonant.

XATA

¿Quí dèu ser aquest palatreca? Sembla un ninot de sombres.

TECLA

Sense tombar la cara y ab sequedat. No ho sé, crech qu'es l'escrivent que des-

patxa les teles de moltó pel Hospital *malitar*.

XATA

Sí qu'ho sembla'l memorialista de les pelleringues.

TECLA

Com enrahonant tota sola. ¡Qu'es curro ab lo barret a la valentona!

MADRONA

Prosseguint la conversa. ¿Y no tenen familia?

FIDEL

No senyora, no havem tingut aquest logro.

TECLA

Sempre parlant d'aquella manera especial de dos renyits, però que no poden estarse d'enrahonar. Dèu ser lo senyor Lluquets que ve a casa'l fuster per que li passin la pell d'escat per les corrioles que se li encavalcan.

XATA

També contesta sense franquejarse ni dirigirli la vista, com fent la broma tota sola. ¡Y no pot comparèxer a la cita! Pot-

ser una untureta de greix de gallina li restituhiría la fortalesa als nervis agraviats. ¡L'infelís, quína tristesa! ¿Què hi dèu fer tan auciós en aquest món?...

TECLA

Ben segur, ve per que li muntin un jòch de llistonets per les pantorrilles que li fan figa.

MADRONA

A Fidel. Té de prometre no ficarshi més a la cuyna.

FIDEL

Tot ho prometo, per la cara de vostè, tan galana, tan vistosa y agraciada.

MADRONA

¿Què's pensa que so la seva minyona? No'm té de fer la gara gara a mi. Ja fa anys que s'ha tancat lo registre.

XATA

Còm nos guayta!

TECLA

Li dèu agradar la morenor.

XATA

Y la fruyta tendra.

TECLA

Si me'l cridessin, li donaría un pinyonet.

Lo senyor Fidel fa cortesía,'s lleva'l barret y encaxa ab Madrona, fent tantines.

FIDEL

Als peus de vostè.

MADRONA

Pàssiho be.

XATA

Alsantse apressada, fent l'accionat de anar a sostenir lo senyor Fidel y assentantse luego.

Ay, ay, que cau!.. Torna a seure. Me pensava que's desevidía en dos trossos!

TECLA

Sense dirigirse a Xata. Que'n fassa gayres de cortesíes tan pronunciades, a veure si hauràn de cullirlo bo y doblegat.

MADRONA

Acompanyantlo a la porta. Vínguin tots dos; pòrtila, la seva senyora.

TECLA

Mirèulo, quína planta fa de derrera; sembla un corre-que-te-cayes.

XATA

Sense tombarse ni contestant directament. ¡Pobre home! La magricia li està dibolint la poca persona que li queda.

ESCENA IX

MADRONA, TECLA y XATA.

MADRONA

Ja surt desseguida'l meu marit. Acaba d'esmorzar. Anantsen pel foro al menjador.

XATA

Fàssi, fàssi; que no estiga per nosaltres.

TECLA

Com lo que no arregli ell, no mancarà qui se n'encarregui...

XATA

Ja ho veurèm.

TECLA

Per supuesto que ho veurèm. ¡Pendó!

XATA

Mala llengua!

TECLA

Girantshi de cara. Míra, càlla, ò aquí mateix te l'arrenco y l'axafo com un'aranya. Fent l'accionat de fregar lo peu com si axafés.

ESCENA X

SALVADOR, TECLA y XATA

SALVADOR surt posantse tabaco a la mà, y ab lo paper de fumar als llavis, entretenintse a fer lo cigarro. Desde la gelosía del menjador, diu:

SALVADOR

¿Què tenim de nou?

XATA

Alsantse. Qu'aquesta poca-vergonya...

SALVADOR

Baxant a l'escena. ¡Ep, vaya un modo d'introduhirse!

TECLA

Míri, senyor; si no fa callar aquesta dòna,'m trech la xinel-la, y abans de comensar lo verbal li repico un jaco que semblarà que toquin llamada.

SALVADOR

¿Y ara? Acaba de fer lo cigarro y tira les engrunes del tabaco dins del mateix.

XATA

¡A mi un jaco!... ¿que no ho sent, senyor Arcalde?

SALVADOR

Callèu.

TECLA

No'n sab de callar. Com que no té principis ni decoro!

XATA

Si no fossim en presencia de qui som, ja t'haguera inflat los bigotis com una *dissipel-la* doble.

SALVADOR

Còm s'enten! Davant meu tant descaro!

XATA

¡A mi un jaco!... Ja, ja.

SALVADOR

Us mano que callèu. Imprudental.. Madrona. Tombantse vers al menjador.

TECLA

Si no la farà callar! Té'l disparo de la llengua al punt de dalt.

SALVADOR

Vamos a veure. La primera que torna a obrir la boca la faig portar arrestada.

XATA

Ella ha comensat.

TECLA

Tu, mal parlada! Com se coneix que ja no hi enxercas. Amenassantla.

SALVADOR

Silenci, torno a dir. ¿Còm us dieu vos?

TECLA

Tecleta, per servirlo.

SALVADOR

Corrent, assentèuse. ¿Y vos?

XATA

Xata, però es de motiu.

TECLA

Està clar, no té cap nom. Crech que ni es batejada, Deu nos en guart.

SALVADOR

¿Ja hi tornem?

XATA

¡Ay, heretge! Alsantse.

SALVADOR

A seure desseguida! Cap al foro cridant. Madrona.

XATA

Acostantshi amenassant. Míra, m'has agraviat més ab aquesta paraula que si m'haguesses tacat l'honra.

TECLA

¿Y ahont la tens l'honra?

SALVADOR

Girantse sobtadament. ¿Que no mano rès jo?... Madrona.

ESCENA XI

MADRONA, SALVADOR, TECLA y XATA

MADRONA

Desde'l menjador. ¿Què hi hà de nou? Sortint. ¿Què son aquexos crits?

SALVADOR

Pòrtam l'escalfeta.

MADRONA

¿Quí deuen ser aquexos dos pendatxos? Se fica dins.

SALVADOR

Veyàm si hi posaré ordre. Al últim axò fora pitjor que'l sarau de la patacada. ¿Quína es la Xata?

TECLA

Aquexa. ¡Y té un nas com un sabre!

XATA

Posantse'ls brassos al costat. Sí senyor; ¿què hi hà que dir?

SALVADOR

Per mi, no rès. Però teniu una servitut a la cara, que, no'n passèu ansia: no us ho poden dir xata, que s'erran.

XATA

Ay, *gracia* a Deu, senyor Arcalde; y ella per sofocarme sempre'm ve ab semblants bocades.

TECLA

Ho dich per mofa. Si tens lo nas com un timó de barco!

SALVADOR

¿Es dir que no n'exirèm?

XATA

¿Y'l teu, qu'es d'etxura de ganxo de romana? Ja t'hi està be en aquesta cara de moneda falsa. Ab unes fesomíes, que sembla que'l sabater t'haja passat la bitzega per la cara.

SALVADOR

Totes dues esteu ben provehides d'aparato. No se us agafarà'l rostit per manca de bons xucladors. Ja debeu sentir la fortor de lluny.

ESCENA XII

MADRONA, SALVADOR, TECLA y XATA.

MADRONA

Presentantli l'escalfeta. Té, que l'olla havía arrencat lo bull y no la podía treure dels fogons. Ab posat surrut.

SALVADOR

Mirantla carinyós. Bona minyona. Encenent lo cigarro sense dexar de mirarla. ¿Encara estàs agraviada?

MADRONA

¡Pochs principis! Has dit una expressió que me'n recordaré tota la vida.

SALVADOR

¿No veus qu'era un exaltament sanguinós?

MADRONA

Per que ets un Neron.

SALVADOR

Si no's tractava de tu. Passantli'l bras

per derrera. ¿Que no ho sabs qu'ets la Madroneta del meu panteix?

MADRONA

Està. Ja dèus volguer guanyar lo plet com sempre.

XATA

Apart y mofantsen. ¡Ay, Senyor! Quínes posturetes més rancieres!

TECLA

Apart. ¡L'amor y la razón!

SALVADOR

Vés a pendre caldo, mestresseta bufona, cogullada cantarina. Acompanyantla vers lo menjador.

TECLA

Apart. ¡Pobra gent! ¡Han perdut lo batisme y van errats de comptes... a la qüenta!

ESCENA XIII

SALVADOR, TECLA y XATA

SALVADOR

Vaja, enllestím. ¿Què ha estat tot axò?

TECLA

De lo que parlavam. Eram al terrat estenent la bugada, y sobre de quí prenía'l lloch més assoleyat, havem tingut les nostres qüestions; m'ha tractat de lo més baix que's pugui demanar... no li goso a dir, senyor Arcalde.

XATA

Y dígaho, no tinguis tants escrúpols. També hi aniràs a cremar al infern, ara qu'han posat caldera *conòmica* que diu que va ab carbó de cok.

SALVADOR

Aquí no's tiran sàtires.

TECLA

M'ha posat com una qualsevol cosa, com una donota d'aquexes... nèt: m'ha dit...

SALVADOR

Apressadament. ¡Ey, a poch a poch! No's gastan certes expressions. Y vos, ¿per què l'haveu maltractada?

XATA

¿Per que no la dexava acabar? ¡Mirèume la vergonyosa!

TECLA

¡Cara de baqueta!

SALVADOR

A Xata. Teníu més prudencia, vos.

TECLA

¿No l'ha entès, senyor Arcalde?

XATA

¡Com fa escarafalls devant de la justicia per no dir lo pecat! y no hi hà cap carreter que la guanyi.

TECLA

Descalsantse la xinel·la. Míra, ¿la veus? Donchs te la repicaré per tota l'esquena, que t'hi quedarà marcada com si m'hi hagués passejat en día de fanch.

SALVADOR

Calsèuse vos. ¿Per què l'haveu insultada?

XATA

M'ha dit qu'estava tocada de la beguda, qu'anés a passejar lo *negre*. Jo li he contestat pel clar. Si vol, li tornaré a dir.

SALVADOR

Us en guardarèu.

TECLA

No li costarà rès! Si no ix cap paraula nèta de la seva boca!

XATA

¿Y tu, que tens una llengua com una llima? No la cregui; aquesta, ab la seva palica, encara faría veure que la he rebaxat molt.

TECLA

Tu diràs, si es cap honor no tenir honra.

SALVADOR

¡Qu'es cas!

XATA

No hi hà un tal; ella m'ha dit que alsava'l *colzo*. Jo li he contestat qu'era una...

SALVADOR

Apressat. ¡Pxist! Cuydado ab l'ignominia.

XATA

¡Ay, sí! perdóni, que no me'n recordava. Oh, y que la tenía al capsiró de la llengua.

SALVADOR

Corrent, ja us he sentit a totes dues. Entrèu, qu'apuntaré'ls vostres apellidos.

XATA

¡Senyor Arcalde, per l'amor de Deu!

TECLA

Don Salvador!

SALVADOR

Nada, nada, veníu.

TECLA

Míri qu'haig de fer lo dinar per lo meu home, y encara no tinch la carn a l'olla.

SALVADOR

Que dini més tart. Vaja, passèu, tot se compondrà. Les fa entrar cap al menjador.

ESCENA XIV

MADRONA

MADRONA

Entrant pel portal de l'esquerra. Ja vindrà en Valentí. Adonantse de que no hi hà ningú. ¡Ah, es allí ab aquell parell de bones pesses. Si no fos per que'l ser Arcalde es l'alambí que s'ha de passar per arribar a regidor, ja li haguera fet renunciar la vara. En un barri tan somogut com aqueix, no'l dexan may en sossego. ¡Y la feyna que pert! ¡y'ls parroquians que's quexan! Oh, y la responsabilitat que arrastra! Té, avuy, per mor d'aquell senyor de l'altra centuria, per poch me pega y'm fico la guerra civil a casa. Però'l partit li va donar; veyam quan li enviarà la banda.

ESCENA XV

MADRONA y CARRETER

Entra tot furiós y esverat lo Carreter. Madrona, ab los brassos estesos, se li posa devant.

MADRONA

¿Ep, ep, ahont aneu?

CARRETER

¿Que no hi fora l'Arcalde d'aquest districte?

MADRONA

¿Què voleu? Vaya una manera d'entrar a les cases!

CARRETER

Es que, ¡me caso ab lo món dolent! tinch una verinada a les sanchs, que, ¡Deu me valga! si no l'estripo tot daltabaix, ja'm pugui negar per mar y per terra.

MADRONA

¡Què crida, què crida la tropa d'en Manso!

CARRETER

De cara al portal del carrer, amenassant ab la vara y fent fugir ab sos moviments a Madrona. ¡Més que brètol, murri, escandalós!

MADRONA

Mestre, cuydado; ¿què teniu ara?

CARRETER

Que l'espatllaré de per tot arreu; mal m'enterrin mort. No'n farà més de municipal.

MADRONA

¡Ay, Jesús, què passa!

CARRETER

Axís Deu me castigui si no me la paga. ¿Que's pensa que tracta ab negres de Guineya? ¡Pirata, perdulari! que ni solzament sab parlar com nosaltres, y ronca en castellà com si fos persona de suposició.

MADRONA

Hereu... aquí no's crida.

CARRETER

Ha tingut ventura d'aquelles vidrieres que li han salvat lo cuyro, ò sinó, ab lo botó de la roda l'encasto a la paret, qu'encara hi fora.

MADRONA

Apart. Estich per cridar en Salvador.

CARRETER

Y si no me'l treuen de sobre, ¿veu

aquesta vara? Fent lo molinet, esporuguint a Madrona.

MADRONA

Veyàm si'm buydarèu un ull.

CARRETER

Donses, del primer Deu te guart, li clavo vergassada de través Signantho ab la vara. als bigotis, que li desempedro tota la menjadora.

MADRONA

Company, fins ara haveu enrahonat molt per no rès. Sosseguèuse y esperèu al meu marit.

CARRETER

¿Què mana?... Lo faré desemplear, encara qu'hi tingui de perdre la salut. No li veurà vostè ni ningú més ab lo sabre al costat. ¡Y que's tingui compte, que si cau a les meves grapes, ¡Deu m'assistexi! ja cal que tingui les coses arreglades; no jaurà gayre, que no tindrà cura.

MADRONA

Apart. Val més que'l dexi esbravar. Fèu lo favor de calmarvos. Salvador, que no surts?

ESCENA XVI

MADRONA, CARRETER, SALVADOR, XATA y TECLA.

Lo Carreter se passeja despacientat, mentres parlan Xata, Tecla y Salvador.

SALVADOR

Voy, ¿què hi hà? encara no'm dexarèu viure. Desde la gelosía del menjador.

MADRONA

Aquí, que't demanan.

XATA

Deturant a Salvador. ¿Que ja estem llestes?

SALVADOR

Esperèuse.

TECLA

Míri que'l dinar me queda enderrera y l'home no s'entendrà de rahons.

XATA

¡Senyor Arcalde!

SALVADOR

No hi hà Arcalde que valga. Tornèu-sen a dins, ja torno. Se retiran Xata y Tecla.

ESCENA XVII

SALVADOR, MADRONA y CARRETER.

MADRONA

Vès aquest home, qu'encara no ha dit què vol y tot ho té de matar.

SALVADOR

¿Què hi hà de nou? Al Carreter. A Madrona. Vés dins, tu. Se'n và Madrona.

CARRETER

Què hi té d'haver! No rès, ¿què'm conta vostè a mi ara?...

SALVADOR

Parleu ab l'Arcalde.

CARRETER

Nada, que jo tenía l'ocupació devant del *gamatzèm* de cuyros, quan ell se'm presenta tot cert y mal mandat...

SALVADOR

Entenèmse, ¿quí es ell?

CARRETER

Un ximple. Ab energía.

SALVADOR

Teníu compte ab les paraules.

CARRETER

Be, vaja,'l municipal. Sí, se'm presenta y'm diu: «Tu, carreter.» Jo: «¿Què vols, Bustamante?» «Pòssa'l carro més pa llà qu'està malament.» «Paca hont?» li dich, ¡què li havía de respondre! Potser sí que m'ensenyarà com se trava un carro! ¡Ximplet! M'he posat a riure, y girantmhi d'esquena, he anat fent la meva feyna pensant: si tens mal-de-caps comprat un gos. «¿Que no oyes lo que te digo?» «Prou que ho sento, però'm pensava qu'ho deya a un altre.» «¿Se burla ustè? ¿Quiere ver como li apunto'l número?» Si me'l arriba a pendre, de la garrotada que li endresso a la visera li buydo'ls dos ulls que porta a la cara.

SALVADOR

No us la podeu fer la lley, vos.

CARRETER

Y, què sé jo? anava barbotejant en castellà. Si vol que li diga la veritat, no l'he entès de rès, ni ganes. Al últim, m'agafa'l cavall pel morro y comensa a ferli donar caparrades y a sotragàrmel com si fos un jòch de bitlles.

SALVADOR

Com que no debía volguer recular l'animal.

CARRETER

L'animal es ell. Tocarme'l *Diamante*, es pitjor que si'm toquessen a mi y a la dòna.

SALVADOR

Sí qu'esteu agermanats.

CARRETER

A la que me'n adono, ja salto a terra, m'hi acosto que no més ab la vista me'l menjava vestit. «Déxa estar la bestia, — li dich, — ò sinó, ¡Deu me

valga! del cop de puny que't clavo als nassos te faig malbé l'uniforme y t'hi rebrota un bony com una patata. ¡Putiner! ¿Que t'has pensat que manejar animals es com fregar cartutxeres? Tens ventura de que avuy no he enganxat lo *Valeroso*, que ja estavas llest, per que axís que t'hagués vist l'accionat d'anarli a posar mà a la cara, de la bocada que t'hi arramba te la bescambía y't torna'ls cinch dits en pesses menudes.»

SALVADOR

Vos haguerau estat ben fresch.

CARRETER

¿Jo? Sí; tururut, qui gemega ja ha rebut. Una cosa n'ha portat l'altra, que'ns hem trabat de paraules; m'hi abrahono, per que he perdut lo món de vista, que fins me semblava que'l Sant Antoni del gremi li abordava'l porquet per que m'ajudés y li desparionava'ls faldons de la pessa llarga. Ell me volía foradar ab lo sabre! Pobre minyó! Vàlgali'l públich que li ha volgut be y me l'ha tret de demunt, que sinó, li faig empassar l'eyna sense sucre, me'l carrego

sota'l braś, lo tragino a ca'la Ciutat, lo dexo allí terra y'ls dich: «Tínguin, dónguinli un altre empleyo més sossegat, que no sirva per municipal.»

SALVADOR

Bueno, ¿y no hi hà hagut rès mès?

CARRETER

¿Què diu? Que m'ha penyorat; vès què hi ha hagut.

SALVADOR

Corrent, a les dotze a l'Arcaldía.

CARRETER

Ay, malvinatge la sanch!

SALVADOR

Mestre, tinguèu compte ab lo parlar.

CARRETER

Encara'm faràn perdre. No senyor; Llensa la gorra. a les dotze no hi puch ser. Es l'hora de dinar, y a mi cap justicia d'aquest món ni del altre'm pot quitar les caxalades.

SALVADOR

Cullíu la gorra de terra, y aquest accionat no'l tornèu a fer may més; vos no sabeu ab qui parleu.

CARRETER

Prou que ho sé; millor que vostè.

SALVADOR

¿Còm s'enten? Aviat qu'us faig portar près.

CARRETER

¡Ay, mala centella m'escaldi! ¿Es dir qu'un home de be encara no podrà piular? Alsant molt la veu.

ESCENA XVIII

MADRONA, SALVADOR y CARRETER.

MADRONA

¡Quíns crits! ¿Que'm necessitas, Salvador?

SALVADOR

Espérat. Al Carreter. No us vull sentir més.

CARRETER

A les dotze!... Casibé dèu volguer dir a mitxdía. Voltant la gorra per la mà y posàntsela després. Corrent; si volen rès, al peu dels arbres del Portal de Mar me trobaràn, a la part de l'ombra. Ab mofa y ab ademan de marxar.

SALVADOR

Alto! no us podeu moure. Tu, A Madrona, vés a cercar en Valentí.

CARRETER

¡Que vingui en Valentí! Apart. Més feyna: un altr'home qu'hauré d'esguerrar. Madrona se'n và per la porta del foro.

ESCENA XIX

SALVADOR, CARRETER y FIDEL

FIDEL

Senyor Salvador, li venía a dir que la meva senyora no's pot moure de casa.

SALVADOR

Ptxit, ptxit. No vull sapiguer rès. Molt ràpit.

CARRETER

Enrahonant sol; se treu un tros de cigarro de derrera l'orella, lo desfulla abans de posàrsel a la boca. ¡Ay, me caso en Ronda!

SALVADOR

Ja se'n pot tornar pel mateix camí qu'ha vingut.

CARRETER

Enrahonant sol, encen un misto de cartró y tot xuclant lo cigarro, diu: ¡Mala negada! Això acabarà ab desgracies.

SALVADOR

No estich per visites. Ràpit.

FIDEL

Si havem quedat axís ab la seva senyora...

CARRETER

Sempre apart, ensalivantse les mans. Me sembla que'n faré feyna.

SALVADOR

Tinch un cap com unes devanadores.

FIDEL

Però si la senyora Madrona...

SALVADOR

Interrompentlo. No hi es la mestressa. Sègui allí, espéris, asséntis ò mòris.

FIDEL

Faré lo més prudent: esperarme.

CARRETER

Escólti. Molt decidit. Per que jo no sé ahont tanco. ¿Què tenim de fer?

SALVADOR

Esperèuse també; ja s'aclarirà.

CARRETER

Si'l tingués aquí,'l faría a trossos. Deu nos en guart: que no'm piuli, per que l'escanyaré. Axís María Santíssima'm quiti la salut si li erro'l tanto.

SALVADOR

¿Que voleu qu'us fassi lligar?

FIDEL

Apart. Aquest home no'm fa goig. Aquí no s'hi està segur.

CARRETER

Al menos, déxim anar a arrambar lo carro, que fa nosa y a riscos de que'm penyorin.

SALVADOR

No pot ser.

CARRETER

Nada menos qu'hi tinch lo bayo, qu'es un cavall que no recula encara que li posin un pegat de diaquilon a la cua.

SALVADOR

No'n passeu ansia; algú se'n cuydarà.

CARRETER

Que no se'n fiin, qu'un raig de cosses sempre'l té amanit per bestreure al que'l toqui.

FIDEL

Senyor Salvador, perdóni...

SALVADOR

¿Encara es aquí?

FIDEL

Me'n vaig, que la Papons estarà ab ansia.

SALVADOR

No m'amohini més vostè y la Sacsons.

FIDEL

Perdóni, perdóni. Se'n và.

CARRETER

Donchs, anch que sigui quedar malament, m'hi arribo a posarli'l morral. Pobret, dèu tenir mal de cor.

SALVADOR

Posantshi devant. Us he dit que no us moguesseu.

CARRETER

Axís caygués una garba de centelles que'ns encenguessin les entranyes! Vèt aquí qu'ara hi dèu haver una lley que tant serveix per les besties com per les persones.

SALVADOR

¿Què emboliqueu ara?

CARRETER

Diuen mal de la república, y ¡Deu m'ajudi! aquesta gent les matexes tendencies guardan pels animals com per los que'ls manan.

SALVADOR

Segons y conforme.

CARRETER

Díguiho nèt: aquí's fan pits y llonzes.

ESCENA XX

Los matexos, FORNER, MANYÀ, VEHINS, VALENTÍ, MANDUCA, PESQUERITO, XATA y TECLA.

Crits y gatzara fòra'l carrer. Lo senyor Salvador se posa devant del portal per aturar lo cop de gent que ve derrera'ls lladres.

SALVADOR

¿Qu'es axò? Al Forner qu'entra disparat.

FORNER

Ja'ls tenim, no s'escaparàn.

MANYÀ

Son uns lladres. Ja venen. Entran corrents.

VEHÍ

Desde'l carrer. Matèulos!

SALVADOR

Desde'l portal. ¿Qu'es axò de matar? Se retiran de vora la porta per que'l poble, que no entra, dona cops de puny y bastonades al ayre per arreplegar als dos lladres al acte d'entrar.

MANYÀ

Ey, ey, que'm farèu mal a mi!

SALVADOR

Enderrera tothom!

Entra Valentí portant dos lladres ab lo cap cot per sustraures als tantos que voleyan a l'esgarriada, y'l poble crida: lladres, murris, escarmentèulos! Xata y Tecla surten del menjador a la botiga dient:

¿Qu'es? ¿Què hi hà?

VALENTÍ

Míri, aquexos estavan de vigilancia

a l'escaleta; l'altre,'l qu'ha près la roba, no l'hem pogut agafar.

MANDUCA

Que nó!

PESQUERITO

Ens pren per altri!

VALENTÍ

Si'm desmentiu, d'un cop de puny us revento.

SALVADOR

Quedèuse a la porta, que no vull que entri ningú.

CARRETER

Corrent. Apart. Jo me les compro. Fuig dissimuladament.

MANDUCA

Nosaltres no feyam rès. Plorant y tapantse la cara ab la mà.

SALVADOR

¿D'hont l'han presa la roba?

VALENTÍ

Del terrat del número onze.

XATA

Desesperada. ¡Reyna Santíssima! la meva.

TECLA

Idem. ¡Ay, que m'han arruinat!

SALVADOR

Agarrèulos be, que no fugin.

FORNER

Com que no'ls hi faràn rès...

SABATER

Si no'n corre de justicia!

VEHÍ 1.er

Matèulos.

VEHÍ 2.on

D'aquí mitj'hora ja seràn al carrer.

Tot axò ho diràn sens interrompres lo diàlech dels demés.

VALENTÍ

Vaja; enderrera, no comprometeu a les autoritats.

VEHÍ 1.er

Tén compte, les autoritats!

XATA

Hi tenía llensols, no sé quants; lligalls, banovetes y uns *enagos* brodats.

TECLA

Jo, tota la bogada ¡tota! no'm queda un fil de roba per mudarme. Justicia, senyor Salvador!

SALVADOR

Dexèume fer a mi. Busquèu unes cordes, Valentí.

XATA

Ampàrins, senyor Arcalde! Agafantlo pel bras.

SALVADOR

¿Ahont es la roba qu'haveu près?

MANDUCA

Nosaltres preníam lo sol. ¿Oy, tu? A Pesquerito.

TECLA

¡Que poques vergonyes!

PESQUERITO

Que nó, que no preníam rès.

XATA

Era la meva pobresa.

SALVADOR

¿Aquesta carrera us han donat los vostres pares?

MANDUCA

Sí senyor. Esporuguit.

SALVADOR

Pochs modos! ¿quín ofici tens?

MANDUCA

Ay, coix! fem de daxonses, nosaltres; ¿oy, tu? A Pesquerito.

SALVADOR

De lladres, eh?

PESQUERITO

No encara.

XATA

¿Heu sentit tirar?

MANDUCA

Nosaltres pulim. Ab naturalitat.

SALVADOR

¿De què fa ton pare?

MANDUCA

De tot.

TECLA

¡Com aquell qui diu: té renda!

PESQUERITO

Trafiqueja ab rellotges.

VALENTÍ

¡Què tal!

SALVADOR

¿Y ta mare?

MANDUCA

De rès.

SABATER

Dèu anar cansada.

PESQUERITO

No n'hi es de mare.

VALENTÍ

¡Pobra dòna!

MANDUCA

Bueno, millor.

SALVADOR

¿Ahont estàs?

MANDUCA

Al carrer.

SALVADOR

¿Y ahont dorms?

MANDUCA

Pels voltants.

SALVADOR

¿Y aqueix?... y tu, ¿com te dius?

PESQUERITO

Pesquerito.

SABATER

Dèu ser de Badajoz.

MANDUCA

Ve ab mi y l'ensenyo.

SALVADOR

¿De què t'ensenya aqueix brètol?

PESQUERITO

Ay, ay! per ara, *bagilo*, Fent un xiulet.
y faig la munta.

MANDUCA

Però, es molt tonto: no més sab fer
l'avís de *canguelis*. Escarnintli'l xiulet.

CARRETER

Està be; ja us arreglaràn.

PESQUERITO

Plorant. ¡Si jo m'estich a la Bordeta!...

Manduca's treu un paquet de cinch cèntims, treu un cigarro per ell, lo encen fentli fer molta curva, y després convida a Pasquerito.

TECLA

¡M'han tirat a la miseria!

SALVADOR

¿Què n'haveu fet de la roba?

PESQUERITO

Míra que't preguntan.

MANDUCA

No ho sé; la deuen haver presa.

SALVADOR

Picant cops als dits de Manduca. Aquí no es fuma, pochs modos! Lliguèumels, Valentí; tanquèulos al menjador, y portèume la vara. Ab imperi.

VALENTÍ

Ara'm portaràn una trunyella; però no'n passi ànsia:'ls hi tinch l'ull al demunt. Và per la vara y li entrega luego.

SALVADOR

¿Que no voleu fer lo favor de callar vosaltres? Als del carrer.

XATA

Ah, brètols! Dónguilshi torment fins que ho descobrexin.

LLADRES

¡Ay, ay!

SALVADOR

¿Y ara, de què grinyoleu? A Xata. No

pot ser; està abolit per la constitució'l tormentt. Tanquèulos.

SABATER

¡Que sou *liberala*, Xata! Tancan a Pasquerito y Manduca dins lo menjador de les gelosíes.

VEHÍ

Desde'l carrer. ¡Y matèulos!

XATA

Al Sabater. M'han robat, y no'ls apoyeu.

TECLA

¿Y dels lladres, que no'n parla la constitució? Al Sabater.

SABATER

Anèu a enrahonar soles.

ESCENA XXI

VEHINS

Desde'l carrer endins, crits:

Aqueix es lo lladre!
Corrèu, que fuig!
Matèulo!

SALVADOR

¿Veyeu? ja'l tenen.

TECLA

¡Mare de Deu de la Bonanova, us prometo un ciri alt com jo!

VEHÍ

Matèulo: es aqueix lo lladre.

CARRETER

Bo y girantse, al acte d'entrar al portal, amenassant ab la vara. Lo primer que dona un pas endevant, li trech lo fetge. ¡Murris! ¡Sayons!

SALVADOR

¿Hont es lo lladre?

MUNICIPAL

Entra agafant desde'l carrer lo Carreter. Sosiéguese usted. Al poble. Atrás vosotros!

CARRETER

Fúgi de la vora meu, per que'l primer cop de vara no sigui per vostè. Municipal de per riure! Ninot de munició!

POBLE

Desde'l llindar del portal amenassant ab los punys closos al ayre. ¡Matèmlo, minyons! Valentí, Salvador y Municipal devant del Carreter, amparantlo, que's vol llensar demunt del grupo qu'omple'l llindar del portal.

CARRETER

¡A mi, matarme! primer n'haig d'extendre un pilot.

SALVADOR

No us comprometeu més.

VALENTÍ

Enteniment!

MUNICIPAL

Ténga usted circunspección.

CARRETER

Bregant per desexirse y anant d'un costat al altre del portal. ¡Enderrera tot María Santíssima, ò sinó aquí hi hà una mortandat qu'esgarrifarà les llambordes!

CRITS

¡Lladre!

CARRETER

Volguentse abrahonar al Municipal. ¿No veu què m'haig de sentir per vostè? lo primer doll de sanch que s'esquitxi serà de la seva.

SALVADOR

Lo qui s'atrevexi a tocar un fil d'aquest home,'l faig lligar com un Sant Cristo.

XATA

Al poble. No ho es, no es lo lladre.

TECLA

Es un home de be: pare de familia.

POBLE

Ah! ah, fòra! dexèulo anar!

MUNICIPAL

Vaya, retírense.

VEHÍ

Que'l registrin primer.

VEUS

Sí, sí, que l'escorcollin.

CARRETER

Prenent terreno per la branzida. ¡Deu m'ajudi! El que s'atraca'l degollo de una garrotada.

MUNICIPAL

Atrás, digo. No empujar, señores. Li donan un cop y li tiran lo barret enlayre. Cómo, a mi también? Aguardad. Fa ademàn de treures lo sabre.

SALVADOR

¿Cómo se entiende? El sabre a la veyna: ¿quiere usted que haya mas desgracias? Xiulets, rialles y crits de fuera; lo Carreter enrahona ab Tecla y Xata fent grans ademans y extremades gesticulacions y s'axuga ab frisansa cara y coll.

En aquesta confusió,'s veu com Manduca y Pesquerito saltan per la finestra de dit menjador que treu al carrer.

SALVADOR

Aclarint la gent a empentes y ficantse entre els grupos. Lo Carreter està previngut ab la vara per fer víctima al que s'hi acosti. Valentí, lliguèume'ls lladres... Apartèuse; dexèume passar. Valentí, ¿que no sentiu lo que mano?

VALENTÍ

Cercant los lladres. Senyor Salvador! senyor Salvador!... Veyàm, apartèu-se vosaltres. ¡Senyor Salvador!

SALVADOR

¿Què hi hà?

VALENTÍ

¡Los lladres deuen haver fugit!

FORNER

¡Han fugit!

MANYÀ

¡Què dieu!

SALVADOR

Ara sí qu'estem frescos!

TECLA

Los murris! ja me la temía jo.

XATA

No ha passat rès que no m'ho pensés.

MUNICIPAL

Pero, señor, ¿cómo ha sido? si ahora

mismo estaban allí! Signant al menjador.

CARRETER

Ahora mismo ¿eh? ¡que'n sou de bunyols! ¡Y la gent de be, detinguda y avergonyida! No sé quin sant me deté... si no fos per l'uniforme, que no es d'ell, li treya la cara de puesto. Girat d'esquena fent l'amenassa ab despreci.

SALVADOR

Tanquèu les portes, busquèmlos. Usted, Carrasco, pàse usted milans por toda la tienda. Vos, Valentí, cerquèu per tots los recons. ¡Y aquexes portes que no's tancan! Ab crit desaforat y enèrgich. Busquèu tothom; apa, minyons!

Gran mohiment tancant la portalada; altres, buscant, obren armaris y portes, retrocedint esverats cada vegada, pensantse que surten d'aquells amagatalls.

ESCENA ÚLTIMA

MADRONA, surt del menjador fent xiscles, estesa de brassos y cridant.

MADRONA

Socorro! socorro! lladres! ara fugen. Al aparèxer, tothom retrocedeix.

SALVADOR

Què tens, Madrona! Madrona, què tens? Ab congoxa.

MADRONA

¡Assistencia! ¡lladres! Corrèuhi, ¡per allí! ¡Nos han robat!

SALVADOR

Què, quant? Ab ansia suprema.

MADRONA

Tots los coberts de plata y el cutxaron! dos pillets ab brusa; ¡reyan!

MUNICIPAL

Y el cutxarón también! pues si ahora mismo estaban aquí, detenidos, esos pilletes!

SALVADOR

¡Quín deshonor! ¡Quína vergonya!

MADRONA

Què feu? empaytèulos, corrèuhi tots! Valentí, Carrasco, tu, Salvador!

SALVADOR

Es inútil.

MADRONA

¡Ets un fusteret de pasteretes! Amunt tothom! Signant a fòra, estès lo bras ab tràgich ademan.

SALVADOR

Trencant la vara. Té, no vull fer més lo ximple; que'n siga qui vulga de Arcalde de barri.

Crits de ¡Corrèuhi! ¡agafèulos!

TELÓ DEPRESSA

LA VIUDA

SAYNETE

Al estimat amich
Joan Sardà y Lloret.

PERSONES

MUNDETA (viuda)
TRESONA
MIQUELA
PADRINA
SENYOR PAU
MR. LEFEBRE
PRIMITIVO
SENYOR PEP (adroguer)
METGE
APARICIO
SABATER
QUILDO (barber)
MANEL
APRENENT CONFITER
NITU, MERO y NANDO

Criatures de 5 a 7 anys.

L'acció a Barcelona. — Epoca present.

ACTE ÚNICH

Sala curta ab porta al foro y finestra; portes a dreta y esquerra. Taula ab quinqué encès, cadires senzilles. Munda, assentada ab pentinador, tindrà devant una cadira mitjana ab mirall; Tresona figura que l'està pentinant. Dreta y esquerra, la del espectador.

ESCENA PRIMERA

MUNDETA y TRESONA.

TRESONA

Ja li tinch la casa com un camaril. Havem fet dissabte general, que no ha quedat recó sense netejar.

MUNDETA

¡Ay! Tén compte; axò no es esclarir

los cabells; sembla que destríis estopa.

TRESONA

A fè que no hi puch anar ab més cuydado.

MUNDETA

M'arrencas los cabells; me dexaràs lo cap llis com una mà-de-morter.

TRESONA

Ja's coneix que hi va passar bona marfuga. L'escarpidor, si es servida. Li dona.

MUNDETA

Me queyan a grapats. Ni gosava posarme devant del mirall; no més me veya front. ¡Quínes penes van ser aquelles!... Axugantse'ls ulls.

TRESONA

Be, dòna, no s'afligexi. Ara s'ha d'axeribir y posarse ben maca per agradar al qu'aviat serà'l seu espòs.

MUNDETA

Me'n recordo molt del altre. ¡Gasparó, Paronet meu! Plora.

TRESONA

¡Y ara!

MUNDETA

Tu vas ser lo primer... Plora. L'estimat y cap més!...

TRESONA

¿Que tenim de fer lo plaga?

MUNDETA

No puch trèuremel del magí.

TRESONA

Mal fet; l'altre se'n podría agraviar.

MUNDETA

¿Vol dir? Ab certa ansia, recobrant la serenitat.

TRESONA

¡Oy, els homes!... ¿No veu que tots gastan la fantasía de volguer tenir lo número hú en qüestió del aprecio...?

MUNDETA

No sé si podré estimarlo...

TRESONA

Per forsa. D'aquí poques hores, lo senyor Primitivo serà'l seu duenyo y... déxi fer... ¡No l'ha d'estimar! ¿No veu que les voluntats son decantadisses?

MUNDETA

Però, quan han estat fermes...

TRESONA

Després, lo senyor Primitivo crech qu'es un subgecte de prendes, que té circunstancies amagades...

MUNDETA

Axò sí, es molt falaguer. Animantse.

TRESONA

Y que dèu sapiguer una mònita per guanyarse la voluntat y rendir l'ànimo y la fortalesa... ¡je!

MUNDETA

Es molt festós.

TRESONA

¿No ho dich jo?... Si allí ahont poso l'ull y aventuro una dita...

MUNDETA

¡Me diu unes paraules molt dolses!

TRESONA

Per axò, no crech que guanyés al home de casa quan era jove. ¡Tenía una llengua de carmel-lo! Jo'l renyava: Càlla, boig, no diguis aquests primors, no gastis tantes dolceses, que'm faràs venir set.

MUNDETA

Be, cúyta, no't torbis.

TRESONA

Dónguim una agulla de ganxo.

MUNDETA

Quan me diu certes coses interessantes, me mira d'una manera tan afinada, posa'ls ulls... ¿com te diré...?
Aisantse y arreglantse.

TRESONA

Axís, tot estantissos.

MUNDETA

Nó, apiedats, enternits. Sembla que vagi a agafar un treball.

TRESONA

Es una especie de cobriment de cor de la matexa voluntat, que li sobta la respiració y li ennuega la veu.

MUNDETA

Sí, tot commogut...

TRESONA

Està clar. Y'l panteix que li puja de dins li enterboleix la vista. Vèt'aquí.

MUNDETA

¿Vols dir que tot li ix del cor y que no son fingiments?

TRESONA

No senyora; axò ja se sab. Es l'estimació que's neguiteja, s'exclama ab prudencia y solicita misericordia.

MUNDETA

Càlla, plaga. Qualsevol que'ns sentís se'n riuría.

TRESONA

Veu com l'he feta desvanèxer? Es lo que dich sempre: parlèm del amor,

qu'agrada a tothom; no es cosa de partits, y restituheix lo bon humor de les persones.

MUNDETA

¿Creuràs que sempre'm sembla que veig en Paró que m'amenassa y'm mira ab uns ulls encesos com dues candeletes?

TRESONA

Axò son fantasíes... Déxil estar tranquil; ara ja es mort.

MUNDETA

¿Vols dir qu'estarà tranquil?

TRESONA

Sí; díguili un Pare-nostre.

MUNDETA

Ja ho faig. ¿Y pensas que no li sabrà greu de que'm torni a casar?

TRESONA

¡Oh! no li conexía'l geni tan a fondo.

MUNDETA

¡Es la meva recansa! ¡Plorèu, ulls meus!

TRESONA

Però... ¡Ay, bona nina! Si es difunt, ¿còm vol que tingui cap voluntat? Ara, tal com se troba, té de pensar que tant se les estima tendres com seques.

MUNDETA

Axò es lo que reflexiono. Ell ja es mort...

TRESONA

Y no se'n cuyda de rès d'aquest món. ¿No fa tretze mesos?

MUNDETA

Dilluns de la setmana entrant los cumplirà. Trayentse'l pentinador; agafa lo mirall y s'hi mira.

TRESONA

Be, vaja, lo que jo dich. Ja hi està avesat a ser difunt. No li inquieti la pau, pobre senyor Parones. Tranzissió. Encara'm sembla que'l veig.

MUNDETA

No li digas Parones, que ja sabs que no li agradava. Ab alegría. ¿Te'n recordas tu també?

TRESONA

Prou: me sembla que'l veig fentli monades, petant los dits bo y puntejant aquell pas de bolero quan vostè exía mudada del seu quarto.

MUNDETA

Càlla; no m'entendrexis la pena, que'l tornaré a somiar ballant y veyentlo fer tercerilles.

TRESONA

Vàgi, vàgi a compondres, salero! Li prometo que'l senyor Primitivo quan la veurà tan bufona li ha de fer unes posturetes més rexinxolades!...

MUNDETA

¿Vols dir que li agradaré? Tornantse a mirar.

TRESONA

Si té una cara tan maca y fina, que diu al Amor: ¡Aquí s'hi esllavissan los petons!...

MUNDETA

¡Que no vols callar!

TRESONA

¡Han de ser molt ben fets! Me sembla que la sento a vostè: ¡No fassis la probatura, Primitivo, que tots cauràn a terra!

MUNDETA

¡Vaja! ¿De debò faig goig?

TRESONA

Quan ell la veurà ab la mantellina de blondes, lo vestit negre de seda y les arracades espurnejant claror... Déxiho córrer.

MUNDETA

Al menos hi fos felissa com ab l'altre!... ¡Ay Primiti... nó; perdóna, que't volía cridar a tu ¡Gasparó!

TRESONA

Rient. ¿Veu? Tot just som al comensament, y ja s'erra. Per recordar al que té al cementiri, anomena'l senyor Primitivo.

MUNDETA

Ha sigut equivocació de la memoria.

TRESONA

Cónti que n'hi farà moltes de traycions d'aquesta naturalesa la seva memoria.

MUNDETA

Enllestèix; mentres me mudo, comensèu ab la Miquela a desembrassar aquexa sala. La tauleta del refresch la pararèu allí.

TRESONA

Y'l retrato d'ell el desarèm dalt? Anantli derrera.

MUNDETA

La primera cosa. ¡Si tornava del altre món y'm vegés vestida de nuvia!... ¡Ay, Senyor! Se'n và, porta primera esquerra.

ESCENA II

TRESONA, després MIQUELA.

TRESONA

Al dir aqueix monòlech s'entretindrà endressant, etz. Prou, prou; me sembla que ja se'n aconhorta de que no tor-

narà. No crech que s'hi aventurés a cridar lo senyor Paronet si sabía que li pogués comparèxer! Be, ella es jove encara y ha entrat en reflexió. Ja ho veig. ¿Què fa una persona sola, sense aprecio, ab aquexes quietuts de la viudesa, tan solitaria, tan trista y desamparada? Per que... (desprenèmse de les malicies y'ls ditxos de la gent): un marit fa respecte, fa costat, acompanya... Quan es llegítim (sigui del primer matrimoni, ò del segon, ò del que s'escaygui), es lo marit. La dòna viuda, potser fa tancar moltes boques murmuradores tornantse a casar. Cadascú cerca lo que li convé. La qu'arreplega home nou, vol dir qu'espanta la por: no's queda sola y temerosa en aquestes nits fredes y llargues del hivern, per que té companyía. Quan decanta'l cap sobre'l coxí y clou els ulls, ho fa ab aquell sossego, ab aquella certesa de que té al costat qui l'ampararà en tota lley de sobressalts, en qualsevol esglay sobrevingut per aprensió de lladres ò malignitats de gent traydora.

Entra Miquela ab una galleda, que la dexarà vora la porta.

MIQUELA

Bueno, Tresona; ja ho tinch endegat. L'escala fregada ab sal fumant; la fusta dels grahons, ab terra d'escudelles; tot brilla, que sembla que diga: guàytam.

TRESONA

¿Volste jugar que d'aquí un credo ja hi haurà solfes y pells de taronja?

MIQUELA

¿Ahont es ella?

TRESONA

S'està mudant. ¿Per què?

MIQUELA

Rès; ara jo baxava del meu pis, que hi he anat a donar una mirada per que aquest vespre, l'home per sopar vol bledes bullides y passades per la paella...

TRESONA

Interrompentla. Be, cúyta, dígas.

MIQUELA

Ab lo mateix oli qu'haurà servit per fregir un morret de bacallà...

TRESONA

Vivament. ¿Què'n tinch de fer de tot axò?

MIQUELA

Enfadada. ¡Ave María! encara no's podrà parlar.

TRESONA

Impacient. Enllestèix.

MIQUELA

He sentit a les del pis de sota qu'estavan de xiu-xiu y deyan... Ab misteri. ¿Que'ns pot sentir ella?

TRESONA

No cridis.

MIQUELA

Ab misteri. He sentit més ò menos que li volen fer esquellots.

TRESONA

¡Ay les poques-vergonyes! ¿Elles?

MIQUELA

No ho sé; no m'embolico. Dich lo qu'he sentit.

TRESONA

¡Envejoses!

MIQUELA

Que seràn de debò: no hi haurà cap instrument sort.

TRESONA

Xarxotes, vagamundes! ¡Ah, si jo manés! En que fos en mitx d'un públich...

MIQUELA

¿Què, veyàm?

TRESONA

No respectaría que fos hivern ni istiu, ni que hi hagués cares honrades...

MIQUELA

Te comprometerías massa. ¿No veus que's valen dels seus homes per fer los esquellots?

TRESONA

Y... (Senyor, perdonèume si peco,) els hi clavaría un juli...

MIQUELA

¡Que se'n passaría la claror!...

TRESONA

No te'n burlis; la sola de la sabata hi quedaría marcada!

MIQUELA

¡Quín cromo!

TRESONA

Tu, no ho neguis, seràs capassa de baxar a fer gatzara. Ab severitat.

MIQUELA

¡Jo! ¿per quí m'has près?... Ara, si'l meu *senyor* vol sortir a pendre la fresca...

TRESONA

Si no tinguessis feyna aquí, també hi baxarías.

MIQUELA

Ja veuràs, no'm taparé les orelles. T'ho dich clar. Sinó qu'he pensat: dièmloshi; no siga que vajan de refiats.

TRESONA

L'hi vaig a dir. Comènsa a retirar embrassos mentrestant. Quan ho

sàpiga, ¡quín trastorn! Dirigintse al quarto.

MIQUELA

¡Pobra senyora! A mi m'han manllevat una regadora.

TRESONA

Retrocedint. ¿Què dius ara? ¿Y'ls hi has dexada?

MIQUELA

¿Que't pensas que m'he begut l'enteniment? Apart. ¡Lo meu fill s'haguera quedat sense!

TRESONA

No sé còm ferli a saber.

MIQUELA

Be, dòna, dígali ab paraules cobertes. En sustancia...

TRESONA

¿Còm s'enten? ¿Potser tu ho abonas?

MIQUELA

Encara es un'alegría. Val més axò que si li cantessen les absoltes.

TRESONA

Càlla, que't pot sentir.

MIQUELA

Ben mirat, té de ser una *satisfassió*. ¡Tornarse a casar! Tíra pexet! son dues palmes ab aquesta les que desdona.

TRESONA

No te'n burlis. Estich per no dirli rès. Tornant de la porta.

MIQUELA

Jo li diría. Míra, que s'aconsoli: si li fan esquellots per un cantó, per l'altre s'ensenyoreja ab un marit.

TRESONA

Pel cas, tens rahó. Truca. ¿Se pot entrar?

MUNDETA

Desde dins. ¿Què vols? Entra.

ESCENA III

MIQUELA y PAU.

MIQUELA

Axò corre llegua per hora. Crech que tot lo barri hi està compromès. Fins han llogat orga. Y aquesta bleda pendría que jo tanqués al noy dalt. Míra, si no'n té prou ab la regadora, que prengui'l xarrich-xarrach dels fasos. ¡Lo meu fill!...

Surt lo senyor Pau.

PAU

¿Còm estem? Que ja es cap a l'iglesia la Munda?

MIQUELA

¡Ah! Es lo cosí de la senyora. ¡Quín susto m'ha donat!

PAU

La porta oberta, que qualsevol pot ficarse al pis y desembrassarlo. ¿Ahont es la Munda?

MIQUELA

Allí dins, que s'acaba de compondre.

PAU

Vés, dígali que no m'esperi, que ja soch aquí. Mutis Miquela.

PAU

Sentantse. No'm puch aguantar dret. Aquell diastre de sabater m'ha fet les botines estretes d'aquesta banda, ¡ay! del juanete crech que'n diuen. Quines fiblades! Ara no sé del cert quin peu me fa mal. Veyàm si al mitx de la ceremonia me les hauré de posar a retaló. Fins aquí'm puja l'angunia. Llevantse'l barret. També'm fa mal lo barret. Potser m'hi he posat massa regruxos. Treu una llenca de paper del dessuador. Densà que'm varen caure'ls cabells... té, ara tot es clenxa. Baxant lo cap ensenyant la calva. Me venía balder; lo cap m'hi ballava com un molinet de xacolatera. Ventura de les aurelles qu'han servit de falques, ò sinó... fins al clatell se m'ensorra.

MIQUELA

Sortint del quarto. Diu qu'aviat sortirà; que's mortifiqui.

PAU

No cal que m'ho recomani; ja n'estich prou de mortificat. Jo havía sentit discutirho sobre lo qu'es pitjor: si'l barret gran ò les sabates estretes. ¡Tan mateix, l'anar oprimit de peus es molt dolent!

Miquela entra y surt arreglant trastos.

MIQUELA

¿Que'm deya alguna cosa?

PAU

Aqueix calsat, que m'apreta'l *Juanito*.

MIQUELA

Sí qu'es una molestia... Feynejant.

PAU

Y tal! sembla qu'hi tingui més dits del compte y que no m'hi càpiguen.

MIQUELA

Fàssisseles axamplar, qu'hi cabràn los sobrevinguts. Ab mofa.

PAU

Conto que plourà. Aquestes punxades son massa seguides.

MIQUELA

Guaytant per la finestra. Si està estrellat!

PAU

Com si ab unes agulles m'hi passessin repunts de brodadura.

MIQUELA

Potser li brodan un ull de poll!...

PAU

Axò resigna mal temps.

MIQUELA

Donchs, pel costat de Sant Pere Martri hi hà estrelles.

PAU

Ben segur que'ls que fan calendaris gastan lo calsat molt just.

MIQUELA

Quína vanitat més penosa!

PAU

Ells s'hi guían ab los peus. Axís que

senten la fiblada, s'ho apuntan desseguida.

MIQUELA

¿Y s'hi troban millor?

PAU

Tal día, posan, quart menguant, Geminis, humitat en mar, *lluvias generales...*

MIQUELA

Y fanch a les carreteres.

PAU

Sembla que't burlis de la professó? Campaneta. Vès, que trucan. Mutis Miquela. Axò ho avansan un any pel altre, y, devegades, si no ho erran... s'equivocan.

MIQUELA

Demanan, senyor Pau.

PAU

Quí hi hà?

MIQUELA

Un minyó, com un alacayo, que porta confits,

PAU

Dígali qu'entri. Mutis Miquela. ¿Un lacayo? No sé ab quí's fa ma cosina. Però no s'hi tracta ab condes ni marquesos.

ESCENA IV

PAU, CONFITER y MIQUELA, que's fica al quarto de Mundeta.

CONFITER

Deu lo guart. Porto axò per la senyora Munda.

PAU

Miràntsel de cap a peus. ¿D'ahont ets tu, noy?

CONFITER

De ca'l confiter.

PAU

¿Y'ls confiters tenen alacayo? Fent l'enfadat. ¿Quí t'ha engiponat d'aquesta manera?

CONFITER

¡Ay, ay! l'amo.

PAU

De manera, qu'avuy al día, que som tan demòcrates, fins els menestrals tenen lacayo!

CONFITER

¿Ahont poso aquests confits?

PAU

Escólta; al menos tens de llevarte un quart abans per cordar tants botonets.

CONFITER

No senyor.

PAU

Ja dèu ser hora d'esmorzar quan has enllestit. ¿No't fa picor tanta granallada? Passantli la mà pels rengles de botons.

CONFITER

Rient. Vaja, pàssiho be.

PAU

Espérat. Ficantse la mà a la butxaca. Aquesta gorra la dèus enllustrar com les botines?

CONFITER

Es de xarol.

PAU

Escup la mullena. ¿Quant valen los confits?

CONFITER

Ja son pagats.

PAU

Dèu ser una francesilla del nuvi; de aquell títero que sempre va carregat de lluquets. Té, vés a pendre cafè.

CONFITER

Gracies. Anantsent y escoltant.

PAU

Ep, tu, escólta. Lo noy baxa fins a mitxa escena. Recónta'ls botons abans de anarten, que si n'hi manca algun, després no hi estaré. Se'n và'l Confiter.

ESCENA V

PAU y MUNDETA.

Munda surt molt decidida y sofocada; vestit negre de seda.

MUNDETA

Pau, ¿no sabs lo que passa?

PAU

No encara. ¿Què hi hà, que tenim de cridar assistencia? Fingint alarma

MUNDETA

No fassis lo plaga. Es cosa seria.

PAU

Sí que'm sab greu. Ja no podrèm riure.

MUNDETA

Tenim molts contraris. Tota aquexa quatreta de cedaceres del carrer estan contra'l meu casament.

PAU

Qu'estampexin, donchs. Veyàm si'l faràn desdir.

MUNDETA

¿A mi? jo desdirmen!...

PAU

Ja veuràs, reflexióna...

MUNDETA

Indignada. ¿Que t'has begut l'enteniment, Pau? Míra, Pau...!

PAU

No'm doblis lo nom, si te'n pots estar; que dos Paus fan un ximple!

MUNDETA

Impacient. Quín home! jo'm consumo.

PAU

Reflexióna ab calma. ¡Tu ets l'afavorida! Ab expansió. Tu ets la nuvia!...

MUNDETA

¡Ay! Commoguda.

PAU

No t'enternexis, Munda, que'm faràs fer lo peterrell!

MUNDETA

Axugantse'ls ulls. Cúyta, dígas...

PAU

Donchs, les vehines no s'hi saben avenir en que tu hajas de lograr dos cops les ventures del matrimoni.

MUNDETA

¿Què n'han de fer?

PAU

Son dònes, y la casta ho porta per envejoses y pagades de sí matexes.

MUNDETA

Anèm, vés, tabernacle. Vaya uns fardos! Ni sé com los seus marits no les aborrexen per lletges.

PAU

Ho fa que l'amor es cego!

MUNDETA

Ben segur que no hi veuen.

PAU

Se té calculat per les dònes, que'l primer matrimoni ve a ser igual que

treure la rifa dels Empedrats. La qu'enviuda y's torna a casar li *avilúan* com si'n tragués una de Madrid ab lo reintegro. ¡Y tu ets la favorida!...

MUNDETA

¿Per axò tenen de revenjarse?

PAU

¿Còm vols dir? Murmuran, retallan, rès més.

MUNDETA

¡No senyor! Volen ferme esquellots. Indignada.

PAU

¡Què'm contas! Concert a la serena ab instruments de llauna y ferro vell...!

MUNDETA

No te'n burlis.

PAU

No serà música italiana, que de tan dolsa opinan que fa cuchs.

ESCENA VI

MUNDETA, PAU, TRESONA y MIQUELA

TRESONA

Senyora Munda, hi hà la seva Padrina.

MUNDETA

Que s'esperi; fésla entrar al recibidor. ¿Què fem, Pau? Se'n và Tresona.

PAU

Jo'm tornaría a casar. Sinó que ja en passo d'aquesta quinta.

MUNDETA

¿Tu m'ets cosí y t'ho miras d'aquesta manera? Vés a trobar l'Arcalde. Pòsali al seu conexement l'excés que'm preparan aquexes trapaceres. Agafant lo barret y presentantli.

PAU

Probàntsel. Veyàm si n'he tretes massa y l'hauré d'envenar de nou!

MUNDETA

No'm fassis despacientar!

TRESONA

Apressada. Senyora, ara he vist que entravan un timbal a ca'l adroguer.

MUNDETA

¿Has sentit?

PAU

¿Que tocan generala?

MUNDETA

No siguis tan neci.

PAU

Me'n hi vaig. A Tresona. ¿Portavan rès més?

MUNDETA

¿Encara no n'hi hà prou per fer escàndol?

TRESONA

Y tal!

PAU

Es que si'm presento devant d'una autoritat, vull expressarli'l còm, el què y les circunstancies de la quexa.

MUNDETA

Quín home més mieta! Vésten d'una vegada!

TRESONA

Fàssi aquesta caritat!

PAU

¿Y a l'iglesia quí t'hi acompanya, si jo't dexo per fer aquesta diligencia?

MUNDETA

M'hi acompanyarà la Padrina. Enllestím: vés a veure l'Arcalde. Vosaltres, ¿ahont es aquella? Miquela! Cridantla.

MIQUELA

Què mana? Surt Miquela.

MUNDETA

Afanyèuse; desfèu xacolata; posèu aygua en fresch pels axarops; endressèuho tot. Les dònes se posan en moviment apressurades. Tu, Tresona, dígas a la Padrina qu'entri; me posaré la mantellina mentrestant. Dirigintse al quarto. Pau, a l'iglesia t'esperem. ¿Sabs? Mutis Tresona y Miquela.

PAU

Ja sé, millor que tu... A Sant Just.

MUNDETA

Nó, a l'Esperansa. Ansia, ¿què fem? Ab molta impaciencia;'s fica al quarto.

PAU

Corrientes. Jo'm presento al quefe polítich. Arreglantse les solapes. «Sí senyor, li dich molt tiesso: esta noche hi té de haber un desfet a la Plasseta dels Argenters. Se casa la prima mía y la gente baja del barrio le quiere dar esquellots. Aquellas vecinas que son casadas, tienen carrana porque no pueden cambiar de marido como la noya. Legalmente.» Aturo'l golpe per aquest cantó. L'autoritat envía uns quants *quiquiriquís*. Me presento a l'iglesia,'s casa la Munda, venim aquí. S'ataca de frente'l refresch. Vínga xacolata, víngan melindros, abóca xarop! Treuen llangonissa, tortell de duro del Forn de Sant Jaume y vi de pesseta. Brindo pels nuvis, alabo'l casori, y llenso'l sombrero fent un giravol. Ho fa. ¡Ay, ay! Aquests peus sembla que'ls tinga al

cep. Ara sí qu'a casa l'Arcalde y a casament hi tindré d'anar a peu coix. Se'n và.

ESCENA VII

PADRINA, TRESONA y MIQUELA.

Tresona surt acompanyant a la Padrina, la que's fica al quarto.

PADRINA

Vaya un desvergonyiment! si quan he passat per devant d'aquestes botigotes, ja m'he hagut de sentir certes llatinades!

TRESONA

Son unes males llengües.

PADRINA

Han tingut ventura de que anava mudada, que sinó,'ls n'hi dich unes quantes, que s'hagueran pogut llogar cadires. Se fica al quarto.

TRESONA

Vína, Miquela. Cridantla per dins. La primera cosa, traurèm lo retrato. Surt Miquela.

MIQUELA

Ditxós retrato! Viatja més que Simon de Nàntua. ¿Hont lo tenim de ficar ara?

TRESONA

Al quarto fosch; després a les golfes. Se fica al quarto Tresona, Miquela a la porta.

MIQUELA

¿A nannà?

TRESONA

Desde dins. Té, agàfa, que no'm rellisqui.

MIQUELA

Mitx entrant. No pesa gens.

TRESONA

Treuen lo retrato cap per avall. Si l'haguesses conegut, anava més lleuger... Era molt batallador. Và per axugarlo ab lo devantal.

MIQUELA

Míra, qu'està cap per avall. Sembla que fassi'ls volatins.

TRESONA

Lo giran. ¡Ay, si ella ho veya!

MIQUELA

Tén compte no li baxin les sanchs al cap, Tresona'l frega. ab aquesta figuereta. Noya, be era prou lleig!

TRESONA

Tenía molta expressió a la cara.

MIQUELA

Quan feya ganyotes, potser. Vès per què's fan retratar certes persones! ¿Que no ho saben que tenen una cara que no's pot presentar en lloch?

TRESONA

No es tan lleig com sembla.

MIQUELA

Apartantse per mirarlo. Guàyta aqueix nas: hi hà tendrúm per ferne un altre.

TRESONA

Be, sí,'l tenía un xich tirat enfora.

MIQUELA

¿Sabs si li emmanllevavan per Carnestoltes?

TRESONA

Vés, pregúntaho a n'ella.

MIQUELA

¿Ab aqueix envolúm a la cara anava pel món y no li feyan pagar assiento doble?

TRESONA

¡Que n'ets de mofeta!

MIQUELA

No digas, que quan se cría un suplement d'aquest calibre, hauría de montarse ab frontisses per no fer mal al públich. ¡Pobre home, ho tenía mal amanit per encostiparse!

TRESONA

Desèmlo, per que no acabaràs may.

Agafan lo retrato per dirigirse a la porta segona, de modo que, al sortir Mundeta, lo vegi de frente.

ESCENA VIII

MUNDETA, PADRINA, TRESONA y MIQUELA.

MUNDETA

Anèm, Padrina, qu'ell se dèu despacientar.

PADRINA

Y tal, pobre jove!

MUNDETA

¡Ay! Xiscla al acte de veure'l retrato.

Tresona y Miquela dexan lo retrato y corren a auxiliar a Munda.

TRESONA

¡Señyora!...

PADRINA

¡Noya, filla!...

MIQUELA

Bo, ja hi som.

MUNDETA

No sé'l que tinch. ¡Paronet! Al retrato.

Tu'm vas dexar! A la teva Mundeta, que t'apreciava tant! Plora.

PADRINA

Munda, sosségat. Portèu aygua-naf.

MIQUELA

Déxiho córrer.

Tresona corre a cercar aygua-naf.

MUNDETA

Jo'm vaig quedar sola, assolada, sense la teva companyía! Decantant lo cap sobre de la Padrina.

PADRINA

Trègui aquell retrato y désil al botavant. ¡La meva filla! Malhumorada.

MIQUELA

Espéris. ¡Ave María! No puch tota sola.

PADRINA

¿Que no't passa?

MIQUELA

Dirigintse al retrato. Ditxós y ben nat senyor Parones! no'n costa poques de llàgrimes!

Tresona ve ab un got y ampolla.

TRESONA

Tíngui, prèngui.

PADRINA

Desèu aqueix quadro, ò'ns agafa una basca. Ab ira.

MUNDETA

Després de beure. Ja'm trobo mellor.

MIQUELA

Desèmlo.

TRESONA

Tíngui. Donant l'ampolla y got a la Padrina. Ni may que l'haguessim tret!

MIQUELA

¡Míra, cara esguerrada!... fins en pintura trasbalsas a la senyora. Agafantlo ab revolada.

PADRINA

Axugantli'l front. Estàs tota suada.

MUNDETA

Sobre tot, tapèulo, que la pols no'l malmeti. Padrina, vigíli vostè que hi tingan cuydado.

PADRINA

Ja hi vaig, no'n passis ànsia; quedèuse aquí, Tresona. Portèmlo dalt; no'l vull veure més enlloch.

TRESONA

¿Vol pendre un glopet de líxis del Pare Ferrer?

MUNDETA

Que'l sol no se li begui'ls colors de la cara.

MIQUELA

Si té un nas que li bat ombra fins a mitxa galta! Ficant lo retrato en qualsevol porta.

MUNDETA

¡Adèu, Paró! Plorant.

TRESONA

¡Distrèguis! Ab lo got. Un altre glopet.

MUNDETA

¡Quín basqueig! M'ha sobtat tant!...

TRESONA

De pura pensa. Jo no sé per què l'havía de tenir per aquí.

MUNDETA

En aquell quarto no hi entrava may. ¡Com no sabía ahont desarlo!...

TRESONA

Al sostre mort. Vès quín susto de darli,'l grandíssim! Indignada.

MUNDETA

No'l renyis, pobre Paró! ¡Ah! Veyent entrar a Primitivo tomba'l cap sobre Tresona.

TRESONA

¿Què té?...

ESCENA IX

PRIMITIVO, MUNDETA y TRESONA.

PRIMITIVO

Encara sou aquí? Tothom espera.

TRESONA

Cúyti, don Primitivo!

PRIMITIVO

¿Què té la Mundeta?... Alarmat.

TRESONA

Una basca!

PRIMITIVO

¡Ay, la reyna del cor dols! Recreyo de les ninetes dels meus... L'abrassa. ulls!...

TRESONA

Apartantlo. Tíngui compte, no la rebregui.

PRIMITIVO

¡No sé'l que'm faig! ¡Estrelleta! Agafantli les mans.

TRESONA

Molt be l'ha abrassada. Dígui que si ho sapigués...

PRIMITIVO

Cúyti, vàgi a cercar un metge. Li fa caricies.

TRESONA

¡Jo vol que la dexi sola! Té massa empresa vostè.

MUNDETA

Ab veu dèbil. No te'n vagis, Primitivo!

PRIMITIVO

Tresor daurat, cara perfeta! La torna a abrassar. Córri a ca'l apotecari.

TRESONA

Ab lo got. Tíngui, bègui. Fàssi'l favor, no l'abrassi, que l'acalora. Véntila ab un mocador, y no estiga per aquestes coses.

Surten Padrina y Miquela.

PADRINA

¿Què té la noya? Alarmada. ¡Filla!

PRIMITIVO

Fent lo ploricó. No ho sé, un accident!

TRESONA

Li ha revingut la basca.

MIQUELA

Apart. Per mi, les té amanides, que les fassi anar tan a venal.

Tresona sempre fa de manera d'interposarse entre la Munda a fi de que Primitivo no li fassi postures y abrassades.

PRIMITIVO

A Tresona. Córri a cercar un facultatiu.

PADRINA

Corrèu, una ò altra. Se'n và corrent y retrocedeix al veure que surt Miquela.

MIQUELA

Ja hi enviaré jo. Se'n và corrent.

TRESONA

No cridin. Pòrti, si es servida, aygua de Colonia. A la Padrina.

PRIMITIVO

¡Mirallet dels meus ulls! Aparta ab una revolada a Tresona. Apàrtis, si es servida.

TRESONA

¡Ave María!

PRIMITIVO

Guàyta, míram, qu'estich enternit. Agenollantse.

PADRINA

Té, filla, olóra.

Al olorar Mundeta, aparta l'ampolla ab gesto de repugnancia.

TRESONA

¿Què li fa olorar ara? ¡Si es allò de treure taques! ¡L'aygua-ras de Marsella!... Prenentli violentment de les mans.

PRIMITIVO

¿Que me la vol envenenar?

MUNDETA

Ja'm passa. Ab veu dèbil. ¿Ahont es ell?

TRESONA

¿Quín?

PRIMITIVO

¿Quants hem de ser? Abrassantla. ¡So jo,'l pajarito que't fa l'aleta!

MUNDETA

¡Abrassat ab mi! Avergonyida, ab veu dèbil.

MIQUELA

Ja hi son a avisar lo metge.

TRESONA

Nada menos! ¿Veu, atrevit? A Primitivo.

PRIMITIVO

¿Que no n'ha tingudes may de basques vostè? ¡Ay, coix!

PADRINA

Vaja, lo qu'haja estat haja estat!

TRESONA

¡Calavera! Ab molta severitat.

MUNDETA

Me'n dono vergonya. ¿Què pensaràs?

PRIMITIVO

Es ocasió de sentir.

TRESONA

¿Què vol que pensi, ab aquests adelantos que's pren...? A Mundeta.

PRIMITIVO

Bueno, millor; que me'ls carregui en compte.

MUNDETA

¡Dolent!... ¿M'aborriràs? tal vegada... Ab molta salamería.

PRIMITIVO

Prenentli la mà. ¡Jo aborrirte, Munda, Mundeta, mapa-mundi del meu cor!

PADRINA

¡No't despacientis, noya! Componentli la mantellina.

MIQUELA

¡Quínes paraules més dolses! Ay, Senyor, fins li enrahona en llatí! A Tresona.

TRESONA

La serpent tentadora també hi enrahonava... A Miquela.

MIQUELA

¡Què'm dius! ¡No ho sabía!

PADRINA

Anèm, filla, a casament; axò no serà rès.

MUNDETA

¡Ay!... vègi si porto la mantellina be. A la Padrina.

PRIMITIVO

Anèm, que'l sacerdot se frisa. Mentrestant la Padrina li posa be la mantellina.

TRESONA

¡Quín estornell! Ah! que de poch me enganyaría a mi...! A Miquela.

MIQUELA

No veu que'l capellà s'impacienta? A Tresona.

TRESONA

Lo capassí! ell se despacienta, qu'es un llegum-cuytós.

PRIMITIVO

Oferint lo bras a Padrina y a Munda. Marxèm, Padrina; y tu, tortoreta manyaga, prènme'l bras, que't donaré'l cor.

MUNDETA

Me'n dono molta vergonya. Ab molt melindre.

PRIMITIVO

¿De què, reyna de ambos mundos?

MUNDETA

De les abrassades que m'has donat. Molt avergonyida.

PRIMITIVO

No més dues! Mutis.

ESCENA X

TRESONA, MIQUELA y NITU.

MIQUELA

¡Que'n té de dolentería en aquexos ulls, lo senyor Primitivo!

TRESONA

¡Quín mano! no es poch llarch de mans! ¡Me l'ha abrassada devant meu, dues vegades!... Ab escrúpol molt exagerat.

MIQUELA

Pobre senyor! fa'l que pot...

TRESONA

¿Còm s'enten? Quan siga'l seu marit, no hi haurà rès que dir.

NITU

Entra corrent ab una regadora. Ja puja'l metge.

TRESONA

Que vagi a l'iglesia.

MIQUELA

Tu, pochs modos, d'ahont surts ab aquesta regadora?

NITU

Es per fer los esquellots!

TRESONA

¡Què diu aquest bordegàs! Ab vivesa.

MIQUELA

Descarat! Vína aquí desseguida.

NITU

Fugint. Vostè me l'ha donada! Mutis corrent.

MIQUELA

Correntli derrera. Aquí desseguida; si t'arreplego... Mutis corrent.

TRESONA

Vès si me la temía jo! Aquesta es de la conxorxa.

ESCENA XI

METGE y TRESONA.

METGE

Desde dins. Alsa, barroera! Entra fregantse'l barret.

TRESONA

¿Què hi hà?

METGE

Aquella dòna, que m'ha topat de plè a plè, y'l xicot ab la regadora tantost m'esguerra.

TRESONA

Assosséguis.

METGE

¿Què hi hà? que ja es morta? Ab misteri.

TRESONA

No senyor.

METGE

¿Que van a ca'l apotecari, tan disparats?

TRESONA

¿Ab la regadora vol qu'hi vajan?

METGE

Donchs, ¿què té la senyoreta?

TRESONA

No rès; la matexa *satisfassió* d'empèndresela altre cop ab l'estat del matrimoni...

METGE

Sí que s'hi apassiona!

TRESONA

Y la fiblada del clau que s'ha hagut d'arrancar per despedir al altre. ¡Calcúli!

METGE

¿Que son dos los pretendents?

TRESONA

No senyor: lo difunt, que'l portava clavat aquí.

METGE

¿Ahont, ahont, veyàm, dígui?

TRESONA

Afigúris, al mitx del cor.

METGE

Be, sí; son claus que no penetran. Entrèm a vèurela aquesta pacienta de malaltía tan simpàtica. Dirigintse al quarto.

TRESONA

¿Quí, la senyora? Es fòra, ha anat a casarse.

METGE

¿Què diu? Per axò han corregut a cercarme ab tanta urgencia? Indignat.

TRESONA

Com li venía la basca...

METGE

Ja se'n haguera entornat. Mírin que es cuento! Que's pensa que curem papereríes, nosaltres?

TRESONA

Perdóni; ha sigut aquell virolet del nuvi; semblava que'l món afinés.

METGE

¿Què hi té que veure la ciencia ab certes fogositats incipients?

TRESONA

Jo, per mi, no l'haguera fet venir; aquestes basques, encara que una servidora no siga de la facultat, ja sé que's curan ab daxonses...

METGE

Ab no rès.

TRESONA

Justa! Si es servit. Donantli diners.

METGE

¿Què'm dona?

TRESONA

La visita.

METGE

Vaja al diastre! ¿quín concepte té format del metge?

TRESONA

Prèngui, no fassa cumpliments.

METGE

Vostè, no té de fer inconveniencies!

TRESONA

Donchs, tíngui la bondat: pólsim a mi, que fa díes que no'm trobo ben verdadera.

METGE

¿Que també's vol casar?

TRESONA

¡Qu'es plaga!

METGE

Vàgi, que la polsi'l manescal del torin! Anantsen.

TRESONA

Escólti. Seguintlo. ¡Quín genil... Vaja, aquella, derrera'l seu bordegàs, no vé a ajudarme. Guaytant per la finestra. No's veu. Y tenim d'arreglar la taula! Mutis, enduentsen algun trasto qu'haja quedat en escena.

MUTACIÓ

Plasseta. Taberna a la dreta formant cantonada ab dues portes. En la porta que dona a la plasseta, una bota al entrar; banch y cortina curta. En la botiga's veurà'l taulell y botes de vi; llum de gas encès penjant del sostre. Al mateix costat, altra botiga de sabater que dona a la plasseta; vetllador vora la porta; bujola al llindar. Balcó practicable al primer pis entre la taberna y'l sabater. En un dels ànguls de la plasseta, fanal de gas encès.

Al centre de la plasseta, botiga de barber ab ventalles y bacines penjades. Al costat de la botiga, entrada ò escala ab llum de gas encès. Primer pis ab balcó gran practicable y ab cortina, de modo que's puga veure l'interior. A l'esquerra, fondo de carrer.

A l'esquerra de la plasseta, al frente de la taberna, botiga d'adroguer, ab vidriera ò aparador; que's vegi'l taulell ab balanses y llum de gas. Rompiment de carrer al fondo, fanal de gas al àngul de la cantonada de casa l'adroguer. Finestra practicable en la casa de dit adroguer.

ESCENA XII

MIQUELA, NITU, QUILDO y SABATER.

Miquela surt corrent perseguint a Nitu, al qui agafa, y simula donarli algunes plantofades.

MIQUELA

M'ha fet córrer, però no anirà a Roma per la penitencia. Pegantli.

NITU

Ay! nó, mare, prou! jo jugava.

MIQUELA

Jo també jugo.

QUILDO

Vaja, prou n'hi hà! Desde la botiga.

SABATER

¿Per què li pegueu? Trayentli'l xicot.

MIQUELA

Arreglantse'l mocador ò lligantse'l devantal. Per que es la criatura més comprometedora. Volguentlo tornar a agafar.

NITU

Prenent terreno y somiquejant. ¡Oy que nó!

SABATER

¿Què ha fet?

MIQUELA

Nada menos que se'm presenta tot cert y mal mandat ab aqueix fòtil a casa la senyora Mundeta.

QUILDO

Amigo, sí que ho portas ab dissimulo!

SABATER

Vaja, que t'has lluhit.

NITU

Que nó, qu'es una regadora.

MIQUELA

Agafantla y llensantla. Míra, poca-vergonya!...

SABATER

Dexèuho córrer.

MIQUELA

A casa, de frente...!

NITU

Ay, culeri! Posantse la mà devant del front com per aturar lo cop y somiquejant.

MIQUELA

¿Que no dich rès jo? Và per pegarli.

NITU

Recullint ràpit la regadora y fugint. Donses, el Pepet té un canti y no li fan rès. Mutis.

QUILDO

Té rahó la criatura.

SABATER

Dexèulo anar a reunirse ab la banda.

MIQUELA

Quan me l'he vist a dalt ab aqueix trasto, l'haguera axafat.

SABATER

¿A quí, a n'ell ò a la regadora?

MIQUELA

Vès qu'haurà pensat la Tresona!

SABATER

Que tindràn esquellots.

NITU

Entra corrent. Mare, ara ve l'home de l'orga.

QUILDO

Quína gresca's prepara!

SABATER

Ja es aquí. Anant a rèbrel.

MIQUELA

¿Ahont has dexat la regadora?

NITU

En Mero me la guarda.

MIQUELA

Anèm a casa. L'agafa per la mà, y mutis.

NITU

Jo vull anar ab en Mero. Mutis.

ESCENA XIII

MERO, NANDO, NITU, FRANCÈS, SABATER, QUILDO, MIQUELA, SENYOR PEP y xicots qu'entran derrera de l'orga, voltantlo y tocant d'amagat l'orga.

MERO

Ja es aquí l'orga. Porta la regadora.

NANDO

Ab una olla ficada al cap y donanthi tantos ab un tros de fusta. Ja la tenim.

SABATER

Apa, fòra! tu, si fas més soroll, te confirmo. Para de tocar lo Mero, amenassat per una puntada de peu del Sabater.

QUILDO

Bon jur, mussiú.

FRANCÈS

Bon soir, messieurs.

NITU

Que ix corrent y pren la regadora a Mero. Tu, dém la regadora.

QUILDO

Veníu! Al Sabater. Tu, avisa al senyor Pep.

SABATER

Ficantse a ca'l adroguer. Senyor Pep, ja la tenim aquí.

FRANCÈS

Empaytant als xicots que li tocan l'orga. Eh, gamins, no'm toqueu pas l'orgue, du tout. Jo'm *pens* que je vous ficheré un calotte *l'at sus*, moi.

MIQUELA

Desde'l balcó. ¡Nitu, ah si baxo!...

QUILDO

Noys, ¿que tenim de jugar?

SABATER

Sortint de ca'l adroguer empaytant a la canalla, picant de peus y de mans per espantarlos. Dexèume un garrot; lo primer que topi, l'esguerro.

FRANCÈS

¡Pardí! no estich pas de blague, jo. Amenassantlos.

MIQUELA

Vès, toca'l meu, que baxo desseguida a inflarte'ls bigotis. Desde'l balcó.

SABATER

Me sembla que n'haveu inflat pochs aquesta temporada. Apa, fòra vosaltres! A la quitxalla.

FRANCÈS

Ne bougez pas; ¿qu'est ce qu'elle dit, madame?

MIQUELA

Fés que no comensi per tu; que quan te diga «ja estich llesta,» t'hi hauràn de posar bossal per curàrtels.

QUILDO

Déxala estar; no li tornis resposta.

FRANCÈS

¿Qu'es une serenade politique?

SENYOR PEP

No, cà! una mica de divertissió.

QUILDO

Se tracta del casament d'una viuda.

FRANCÈS

Alors, caldrà toucher ferme la Marseillaise.

SENYOR PEP

Alto, mussiú! Rès de Marsellesa.

QUILDO

¡Alsa ja! y la marxa de Pere Camps.

FRANCÈS

Mirant ab desdeny de cap a peus al senyor Pep, se dirigeix a Quildo allargantli la mà, y diu: Touchez-la. Vous êtes dels meus. Cantant. Liberté, liberté chérie!...

SENYOR PEP

¡Ay, ay! Aquest mestre s'exalta. Escoltèu: no la vull la Marsellesa.

FRANCÈS

Pourquoi pas?...

QUILDO

Es cosa d'opinions. Ab misteri.

SENYOR PEP

No allarguem tant. No ho vull.

FRANCÈS

C'est l'hymne de la liberté et de la democratie. ¡Fichtre!

SENYOR PEP

Si comenseu a renegar, us avío a la promenade. Fent repicar los dits.

QUILDO

A l'orella del Francès. Hi hà molt *argent* en aquest barri y no volen ser vistos.

FRANCÈS

Al senyor Pep. ¿Es que *vous* no sou pas *republicain socialiste, vous, par exemple?*

SENYOR PEP

Soch fill del Regomir, qu'es més a la vora.

FRANCÈS

Toquèu, donchs, tots cinch dits. Encaxan fort y llarch. *Vous êtes un brave homme. Allez. Moi,* jo estich un éxilé de la Commune. ¡E viva la Republique! si per cas.

SENYOR PEP

Mussiú, cuydado. Aquí a Espanya no's diu axò. Us ficaràn al ponton.

QUILDO

¡Pchist! Hi hà ordres molt series.

FRANCÈS

Ça *m'est* igual. Alors, il *faut* sonner? Nous hi sommes. Quand vous voudrez. Preparantse a sonar, y'l detura lo senyor Pep.

SENYOR PEP

Aviat; ara comparexerà la quitxalla.

QUILDO

Mentrestant, veníu ab mi.

SENYOR PEP

Sí, empòrtatel.

SABATER

Me dexarèu el vostre; aquell que us posa l'home per fervos callar.

MIQUELA

No hi beuràs més a morro, que no podràs cloure'ls llambrochs.

SABATER

Està corrent. Veníu mussiú. A Miquela. Ja m'ho apuntaré. Ansia dins! que ja esteu llesta.

MIQUELA

No'm da la gana.

QUILDO

Callèu.

SABATER

Donchs, quedèuse fòra.

MIQUELA

Ximplet!

SABATER

Nas de llauna. Veyàm, mussiú, entrèm a veure al senyor Pep.

SENYOR PEP

Sortint. ¿Què tenim de fer? Ola mussiú Lafebre. Descarreguèuse mentrestant. Aviat comensarèm. Noys, amunt, despejèu! A la quitxalla.

FRANCÈS

Mercí, ne vous derangez point.

SABATER

No và de broma...

NITU

Mare, en Nando me vol pendre la regadora. Los xicots s'inquietan ells ab ells.

MIQUELA

Qu'ho probi, si es tan maco.

QUILDO

Diu que descarregueu el mort.

SENYOR PEP

Míra, tu, no'n necessito d'intrèpit per entendrem ab lo mussiú. Als noys. ¿Voleu fer lo favor de callar?

SABATER

Si'ls ho demana per favor, ¿qu'ha de fer la quitxalla?

QUILDO

No crèurel.

FRANCÈS

Plait-il?

SENYOR PEP

Vuy mussiú, moi us diu qu'abans de comensar reposeu un xich.

FRANCÈS

¡Oh, non pas fatigué moi!

QUILDO

Noy, que'l parla clar lo francès lo senyor Pep! Tothom l'enten menos lo mussiú.

SABATER

De parlarlo'l parla, però malament.

SENYOR PEP

Tu, Quildo, endúten aquesta quitxalla; prepàrals, qu'aviat comensarèm.

SABATER

Noys, veníu. Mutis ab los noys.

QUILDO

Apa: jo vaig a cercar lo timbal.

FRANCÈS

Cantant. Allons enfants de la patrie...

QUILDO

Anèm a la taberna.

FRANCÈS

C'est la matexa cosa. La taberna es la meva segona patrie a moi.

SENYOR PEP

Vès que no'n fassi massa de mullader.

Francès y Quildo van a la taberna.

ESCENA XIV

SENYOR PEP y SABATER

SABATER

Entra corrents. Senyor Pep, ja venen los nuvis.

SENYOR PEP

Nada, fèm lo dissimulat. ¿Ahont tens la quitxalla?

SABATER

Al magatzèm de ca'n Nubiola.

SENYOR PEP

Axís que siguin dalt, rompre'l foch, però ab ordre!

SABATER

¿Còm vol dir?... Vès qui'ls aguanta! Anantsen.

SENYOR PEP

Al seu derrera. No comenseu fins que jo avisi.

SABATER

Retrocedint. Càlli, ja son aquí.

SENYOR PEP

Dissimulèm; apa, vés. Mutis.

ESCENA XV

SENYOR PEP y MUNDA de brasset ab PRIMITIVO.

MUNDETA

No vagis tan depressa, que'm canso.

PRIMITIVO

A bras te portaría, si no fos pel dir de la gent. Besantli la mà.

MUNDETA

Està, que guaytan. ¿Ja comensem?

SENYOR PEP

Bona nit tingan. Per molts anys.

PRIMITIVO

Gracies, en vida seva.

MUNDETA

Apart. No'ns torbem; aqueix es lo més tafaner del barri. Se sent un toch de corneta desde lluny, sèch, y paran desseguida.

SENYOR PEP

Apart. Malviatge! ja han romput la consigna. Picant de peus.

PRIMITIVO

Al senyor Pep. ¿Qu'es axò?

MUNDETA

Anèm, Primitivo. El fa seguir.

SENYOR PEP

No s'espanti.

PRIMITIVO

Anantsen, amenassant al senyor Pep, y contenintlo Munda. Se'n recordaràn; genteta, ordinaris! Mutis a l'entrada de la casa del fondo.

SENYOR PEP

Poch a poch ab amenassar! Derrera de Primitivo; després se fica a la taberna.

ESCENA XVI

PAU, PADRINA, després APARICIO, MIQUELA, SENYOR PEP, QUITXALLA, SABATER, MANEL, QUILDO, TRESONA y NITUS.

PAU

Me sembla qu'he sentit tocar diana.

PADRINA

Indignada. Ja tenim los esquellots a sobre. Se sent tocar poch a poch l'orga lluny. ¿Què tal, Pau!

PAU

Vàgi dalt; jo m'encaro ab aquests brètols. Dirigintse al de l'orga. ¡Ep, ep, silencio!

PADRINA

Corrent dret a l'entrada. Vègi que no li donguin un mal tanto.

PAU

Vos, gabaig; parèu desseguida. Lo Francès fa senyes estúpides ab lo cap y, al veure'l garrot alsat, para de tocar. Lo senyor Pau corre dret al foro empaytant al del timbal y a la quitxalla que treuen lo cap al capdemunt. Al qu'arreplegui, li trenco'l bastó per les costelles. Se sent toch de timbal, no gayre fort, a baix en la primera caxa de bastidors; lo senyor Pau baxa a l'escena y diu: Ja tenim la borrasca desfeta. Cridant vers al balcó de casa Munda. Primitivo, bàxa, que no puch tot sol.

PADRINA

Desde'l balcó de casa Munda. Púgi, senyor Pau, no's comprometi.

PAU

Bàxa ab un garrot, Primitivo! Torna a empaytar la quitxalla, que torna a exir al cap del carrer fent bulla y s'esgarrían al veure venir al senyor Pau.

PADRINA

Senyor Pau, per l'amor de Deu! Desde'l balcó.

APARICIO

En mànegues de camisa, surt per la finestra ò balcó de sobre la taberna. ¡Eh! qué escándalo es ese?

PADRINA

Aquexos poques vergonyes.

APARICIO

¿Quálos?

PAU

Báje usted, señor Aparicio, y escarmiéntelos.

APARICIO

Voy por el revólver. A ver si dejo uno seco en medio de la calle. Se fica dins.

MIQUELA

Surt corrents. ¡Ay! que'm mataràn lo meu fill! Mutis.

Tornan a sortir los xicots, toca l'orga.

PAU

Dirigintse al Francès. ¿Que voleu anar a presiri?

MIQUELA

Noy, fill meu! Cercant a Nitu entre la quitxalla.

PAU

Vaig a cercar lo governador. Mutis.

SENYOR PEP

Silencio tothom! Para'l soroll y l'orga.

APARICIO

Desde la finestra. Pero, ¿qué es eso, señor Pepet?

SENYOR PEP

Sortint de la taberna. Nada. Que dicen que hay una boda.

MIQUELA

Vína, fill meu. Se fica a la taberna ab lo Nitu.

APARICIO

¿Y qué?

SENYOR PEP

Es cosa del terreno; uns esquellots.

APARICIO

Pues, á ver, que no chillen más; es-

toy trabajando en un expediente, y si suelto la pluma y bajo ahí, no dejaré hueso entero á nadie. Mutis.

SENYOR PEP

Ja ho sentiu.

SABATER

Ab la trompeta. Y déxil dir. Apa, mussiú, comensèm la sinfonía. Després, vosaltres, quitxalla. Và. Toch de corneta sols.

SENYOR PEP

Silenciò he manat! Para de tocar.

MIQUELA

Ja tocaràs també. Càlla, ò t'estovo. A Nitu.

MANEL

Desde la finestra del costat de ca'l adroguer

Noys, jovent: un xich de civilisació, que no'm dexeu dormir y a les tres tinch d'anar a repartir la carn.

QUILDO

Compareix ab lo timbal. Apa, mussiú! cops y fòra!

SENYOR PEP

Se'n guardarèu prou. Al Francès.

FRANCÈS

Axò sembla un petit republique!

TRESONA

Desde'l balcó de Munda. Desmoralisats! poques-criansa! Toch de corneta sèch y para. Tu també, Miquela!

MIQUELA

Qu'embolicas! Tinch compte al meu fill.

TRESONA

Ah, grandíssima!

MIQUELA

Au, ja estàs llesta! A Tresona.

APARICIO

¿No quieren ustedes callar? Pues, bajo enseguida y se acabará el jaleo á porrazo crudo. Mutis del balcó.

PRIMITIVO

Desde'l balcó de Munda. Ja baxo jo! Canalles!

MUNDETA

Agafant a Primitivo. Nó, Primitivo!...

SENYOR PEP

Noys, ordre sobre tot.

QUILDO

Soroll y fòra! Apa, minyons, timbal, orga y corneta! Tocant la corneta no més.

APARICIO

Surt corrents. ¿Dónde está el director, que le voy a abrir en canal!

PRIMITIVO

Surt dret a Aparicio. Déjeme usted el revólver!

APARICIO

Hombre, no traigo revólver!

SENYOR PEP

Callèu tothom!

MUNDETA

Surt corrents y agafa a Primitivo. Socorro! Primitivo, no't perdis!

La quitxalla's precipita fugint a ca'l adroguer; lo Francès se retira corrents; trencan els vidres de la vidriera del adroguer; Aparicio agafa al Francès, mentres Primitivo, desexintse de Munda, vol córrer detràs de la quitxalla.

APARICIO

Queda usted detenido.

FRANCÈS

Moi? jo estich un home libre, jo!

Se sent algun toch esgarriat de xarrich-xarrach.

ESCENA XVII

SENYOR PAU, que surt corrrent; los matexos.

PRIMITIVO

¿Que no ve aqueix arcalde?

PAU

Vinch de Governació.

PRIMITIVO

¿Qu'envían forsa armada?

APARICIO

Pero, ¿no viene esa policía?

PAU

No ve ningú. Diu que presenti un memorial. Axugantse ab desfici'l front.

TOTHOM

He, he! vòltal! Burlantsen.

APARICIO

¡Estamos frescos!

MUNDETA

Fugím, Primitivo! Fentlo seguir per forsa.

PRIMITIVO

Se'n recordarèu, escandalosos!

SABATER

Apa, minyons! cops y fòra!

Soroll desfet de crits, trompetes y timbal. Toca l'orga; Aparicio, rient, aplaudeix. Tresona, desde'l balcó, increpa als de baix; treu una palangana, 'ls remulla, y després la rebot dàltabaix. Tornan a exir corrents lo senyor Pau y Primitivo, empaytant d'un cos-

tat al altre la quitxalla, ab garrots; crits, xiscles, corredisses y confusió.

TELÓ

NOTA. — Lo director dèu atendres *solament* a les acotacions que hi hà marcades per lós tochs de corneta d'aquest segon quadro y de cap manera introduhirhi altres sorolls que'ls designats en els llochs oportuns.

NOTA DEL EDITOR

Hem acabat la estampació de les Obres Completes d'Emili Vilanova, *y no volem tancar aquest últim volum sens donar als lectors una petita esplicació.*

Com diem en la Nota dels Ultims Quadros, *va morir en Vilanova abans d'enllestir aquell aplech, los fulls del qual se complavia en corretgir. Al vèurel tan agradat de l'edició, més d'un cop li havíam parlat de ferhi les seves obres completes y de les combinacions que caldrían per igualar aproximadament les dimensions dels volums.*

Per rahó d'aquelles converses, quan, després de mort en Vilanova, emprenguerem, d'acort ab la familia, aquesta publicació

com un tribut a sa memoria, ens creguerem autorisats per fer el trasbals que pot notarse en algun d'aquests volums comparantlos ab la primera edició respectiva, conservant però'l títol qu'a cada un ell havía posat, y reunint en els dos últims sa producció teatral, dispersa ò mal encabida en altres coleccions. Per xò en el prospecte calificarem aquestes OBRES COMPLETES *de* edició definitiva.

Dit axò, no'ns resta sinó dar les gracies als amichs y admiradors del gran escriptor que'ns han ajudat en aquesta empresa omplint a bastament la suscripció necessaria per durla a terme.

TAULA

PÀG.

L'ase del Hortolà. 5

A casa l'Arcalde. 71

La viuda. 149

Nota. 235

SUSCRIPTORS

A LES

OBRES COMPLETES

DE

EMILI VILANOVA

Abadal, Joaquim de
Abella, Joaquim
Abella Vinyas, Pere
Abelló Pascual, Pau
Aguilar, Eusebi
Abril Virgili, Joseph
Alandi Canela, Joan
Alcover, Antoni M.ª
Alcoverro, Joseph
Aldavert, Pere
Alemany y Borràs, Joseph
Almirall Foraster, Joan
Alòs y Dou, Ramon de
Alsina, Joan B.

Alsius, Joan
Altet y Sans, Sebastià
Alvarez, Francesch
Amat y Aymat, Joan
Angelon, Pere
Anglada, Farriol
Anglada, Faustí
Arabía, Joseph
Aragonès, Jacinto
Arderiu y Clot, Pere
Arenes, Jaume
Argemí, Miquel
Arias, Francisco
Armengol, Pere
Armenté y Monsonès, Sebastià
Arqués y Arrufat, Ramon
Aulet, Eugeni
Aymà, Manel
Aymamí, Joaquim

Badía, Ramon
Badiella, Sebastià
Baguñà y Murtra, J.
Ballaró Andreu, Joseph
Ballarin, Manel
Barata, Francesch
Barceló, Frederich
Barnadas, Pere
Bassegoda, Bonaventura
Bassegoda, Joaquim
Bassegoda, Ramon E.
Basté Fugarolas, Pere
Basté Riera, Pere

Batlle, Angel
Batlle, Joan
Batlle, Joseph
Batlle, Montserrat
Batlló, Enrich
Batlló, Frederich
Bayés y Cot, Joseph
Benet, Joaquim
Berga, Joseph
Bernadas, Jaume
Bertran, Rafel
Bisbal, Victorí
Bofarull, Jaume
Bofarull, Manel
Bofill Galtés, Joan
Bofill y Matas, Jaume
Boix Cortina, Joseph
Bolinches, Salustià
Bonastre, Joan
Bonay, Alfons
Bonet, Abel
Bonet, Llorens
Bosch y Galbi, Joseph
Borda, J.
Bordas, Emili
Bordas y Altarriba, Frederich
Bordas y Marimon, Joan
Bordas y Marimon, Lluís
Borràs, Valentí
Bosch y Suñé, Enrich
Botey y Valls, Lluís
Bracons Prat, H.
Brunet Recasens, Francisco

Brunet Viadera, Antoni
Burgas, F.
Buxó, Miquel

Cabanyes, Joaquim
Cabot, Joaquim
Calonge, Ignasi
Camós, Joan
Campmany, Aureli
Canals, Emili
Canals, Jaume
Cantalupi, Rafel
Cantarell, Narcís (fill)
Cantarell, Narcís (pare)
Cañelles Bavot, Joan Ramon
Capdevila Carol, Emili
Capdevila Donato, Felip
Capdevila Donato, Joan
Capdevila, Montserrat
Capdevila Rovirosa, Emili
Capdevila Rovirosa, Felip
Capdevila Rovirosa, Joan
Capdevila Rovirosa, Manel
Capella Raventós, J. M.
Carbonell, Ernest
Carbonell y Puig, Salvador
Cardelús, Esteve
Cardús, Joan
Carner, Jaume
Carreres, Francisco
Carreres Arimay, Joan
Casals, Francisco X.
Casarramona, Joseph

Casas Arxer, Joan
Casas Carbó, J.
Casino de Sans
Casino Gerundense
Castellà y Mateu, Salvador
Cau Nacionalista de Canet
Cenarro, Lluís
Centre Català de Vilanova
Centre Catalanista de Santiago de Cuba
Centre Autonomista de Navarcles
Clapés, Cassimiro
Clarassó, Enrich
Clavell, Narcís
Closas, Ramon
Clot y Junoy, Lluís G.
Coca Vallmajor, Eduart
Colomé Bosomba, Antoni
Coll y Espadaler, Lluís
Comas Busson, Jaume
Comas y Thos, Manel
Company, Joaquim
Constansó, Eudalt
Cornet, Gayetà
Costa, Frederich
Costa y Deu, Joan
Costa y Llobera, Miquel
Creuhet, Pompeyo
Crivellé, Joseph
Cruxent, Joseph
Cuadrada, Manel
Cuatrecases, Joseph
Cucurella, Joseph

Dachs, Ramon
Dalmases, Faust de
Delsams y Badía, Mateu
Deschamps, Margarida
Deu y Pausal, Joan
Domènech, Eduart
Domènech Ferrer, Anselm
Donato, Antoni M.ª
Donelle, Rossendo
Draper, Joseph M.ª
Droz, March
Duran, Joaquim
Duran y Mayol, Joseph

Egozcue, Artur
Elías Juncosa, Joseph
Escubós, Albert
Espona, Antoni de
Esplugas, Wenceslao
Estalella, Eduart
Estapé y Millet, Grau
Esteve Deulofeu, Eugeni
Esteve, Jaume
Esteve, Joseph

Fàbregas, Lluís
Ferrer, Anton
Ferrer Barbarà, Lluís
Ferrer Quintana, Joan
Ferrés, Carolina
Ferré, Sinforós
Ferrés y Farga, R.

Feu y Estrada, Modest
Figueras, Lluís
Flos y Calcat, Francisco
Folch y Torres, Manel
Foment del Treball Nacional
Fonolleda Guardiola, Jaume
Font de Rubinat, Pau
Font y Sagué, Norbert
Fortuny, Carles de
Fors y Vidal, Joseph
Fort y Romeu, Joan
Fradera, Joseph M.ª
Franquesa, Joaquim
Franquesa y Gomis, Antoni
Freginals, Cristòfol
Furnells, Joan
Furriols Blat, Joseph

Galceràn, Gustau
Galí y Figueras, Miquel
Gallart, Joan Miquel
Galve, Marian
García Bravo, Grau
Garriga, Pere R.
Gaudí, Antoni
Gaumundi Roig, Adolf
Gaza Rosselló, Alfret
Genís, Martí
Gibert, Vicens M.ª
Gili, Gustau
Gili, Serafí
Giner de los Ríos, H.
Gispert, Frederich M.ª de

Gispert Vila, Joseph
Goicoechea, V. R.
Granell de Bofill, Assumpta
Grau, Felip
Griera Cruz, Pau
Grifell, Pere
Guardiola, Joseph
Guarro, Lluís
Güell, Baldomero
Güell, Joseph
Güell y Bacigalupi, Eusebi
Güell y Clapés, Ramon
Gudiol Cunill, Joseph
Guibernau, Juli Francisco
Guimerà, Angel

Hita, Felip de
Homar, Gaspar
Homs, Emili

Jené, Wifret
Julià Pons, Antoni
Junceda, Joan

Lavernia, Salvador
Laporta Mercader, Jacinto
Laporta Mercader, Miquel
La Rosa, Pere
Lavall, Joseph
Lladó, Manel
Llaverías, Joan
Lliga Regionalista de Manresa
Lloret Massaguer, Isidro

Lluhí Rissech, Joaquim

Masià, Ramon
Manaut y Taberner, Pere
Mane, Antoni
Manent, Joseph
Mani, Joan B.
Margenat, Joaquim
Margineda, Bonaventura
Maristany, Fèlix
Maristany, Pere G.
Martí Ballès, Oriol
Martí Folguera, Joseph
Martí, Jaume
Martí Julià, Domingo
Martínez Passapera, Emili
Martorell, Bernardí
Mas, Adolf
Mas Casanovas, Joseph
Mas Colomines, Joseph
Maspons Anglasell, Francisco
Masó Escubós, Joseph
Masó, Salvador
Massó Torrents, J.
Masriera, Artur
Massip, Josep A.
Massons, Anton
Massot Palmés, Joseph
Mata, Lambert
Matas, R.
Matas Oriach, Joan
Matheu, Francesch
Meifren, Ricart

Meifren y Roig, Joseph
Mestanza, Ramon
Mestres, Emili
Millet Pagès, Joan
Millet, Pere A.
Miquel Castells, Manel
Miquel, Joseph
Miquel y Planas, R.
Miquel Gallart, Joan
Miralles, Joan
Mir, Anton
Mirats y Puig, Joan
Mir, Joseph
Mir y Comas, Raul M.
Moliné y Brasés, Ernest
Monserdà, Dolors
Monegal y Nogués, Joseph
Monfort, Joseph María
Monsalvatje, X.
Montaner, Antoni
Montaner, Tomàs
Moragas, Vicens de
Moragas y Rodés, Fidel de
Muntadas, Lluís
Muntañés y Miralles, Joan
Musté, Agustí

Nadal, Lluís B.
Navarro, Mossen Anton
Net, Joan
Nialet, Rossendo

Oliveras, Jaume

Oller, Narcís
Ordeig, Salvador
Orfeó Català
Orfeó de Sans

Palau, Pere
Par y Tusquets, Joan
Parés, Eduart
Partagàs y Lluch, Rossendo
Patxot y Jubert, Rafel
Payró Parellada, Joseph
Pedrell, Felip
Pena, Joaquim
Pena y Tunt, Pere
Perdigó, Manel
Perdigó y Cortès, Joseph
Permanyer y Ayats, Ricart
Perpiñà, F. M.
Perpiñà, Joan
Picó y Campamar, Ramon
Pietx y Oliva, Joan
Piñol Jordi, Joan
Pirozzini, Carles
Planas y Casals, Manel
Planas y Calvet, Ramon
Planas y Catasús, Joseph
Planas y Font, Joseph
Plandiura, Lluís
Plà y Utrillo, Joan Antoni
Poch y Mogas, Lluís
Pomar, Mercè
Ponsa y Trius, Sebastià
Pons, Bernat

Pons y Massaveu, Joan
Pons y Mogas, Lluís
Pons y Santacreu, Andreu
Portabella Barrera, Carles
Portella, Antoni de la
Prat Manen, Llorens
Prats, Fèlix
Pruna, Ramon
Puig y Bosch, Ramon
Puig y Esteve, Joseph
Puig y Sais, Hermenegild
Pujol y Brull, J.
Pujol y Deop, Joaquim
Pujol y Nart, Francisco de P.
Pujol, Teresa

Quintana, Sixt

Raguer, Tomàs
Rahola, Baldiri
Rahola, Frederich
Ramonatxo, Marsal
Regou y Reig, Joaquim
Rendé Ventosa, Joseph M.ª
Reyes, Enrich
Riba, Jaume
Ribera y Cuadrench, Joaquim
Ribot Olivas, Joseph de
Ribot y Serra, Manel
Ribó y Malla, Cassimir
Ricomà, Raymond
Riera y Bertran, Joaquim
Rierola, Francesch

Riesco, Amadeu
Riquer, Alexandre de
Robert, Joseph
Rocabert, Joseph
Roca Heras, Joseph María
Rocamora, March
Roca y Capull, Joseph
Roca y Forgas, Pere
Rodergas Calmell, Joseph
Rodríguez Alcàntara, Melcior
Rogent y Pedrosa, Joseph
Roger, Martí
Roig, Lluís
Roig, Joseph
Roig y Buxeres, Joseph
Roig y Ventosa, Joseph
Romaní y Puigdengolas, F.
Romea, Julius
Romeu, Joan
Rosal Camprodon, Tomàs
Rossell, Manel
Roura, Conrat
Rovira, Antonia,
Rovira Bosch, Francisco
Rovira, Carlota
Rovira, Manel
Rovira, Joan
Rus, Ferran
Rusiñol, Santiago
Ruyra, Joaquim

Sabatés, Joseph María
Saguer y Olivet, Emili

Saladrigas Frexas, M.
Saladrigas, R.
Sala, Emili
Sala y Ardiz, Joseph
Sala y Mutre, Manel
Sampere, Llorens
Santiñà, Francesch
Sayol Germans
Schmidt, Artur
Segarra, Anselm
Seriñà Masferrer, Joan
Servat, Joaquim
Serra, Antoni
Serra, Marian
Serra, Miquel
Serra, Ramon
Serra y Bohigas, Jacinto
Serra y Pagès, Rossendo
Sitges, Joan
Societat d'Amichs d'Alcover
Soler, Alexandre
Soler y Damians, Joan
Solé y Vidal, Lluís
Subirachs, Joseph María
Subirachs y Pujol, Joan
Suñé y Molist, Lluís
Suñol, Antoni
Suñol Casanovas, Ildefons
Suñol, Esteve
Suriñach, Jaume
Suriñach Sentíes, Ramon
Surribas, Joseph
Surroca, Alfons

Surroca, Joseph María

Tarradas, Joan
Tell Lafont, Guillem A.
Texidó, Gayetà
Texidó, Secundí
Toda, Eduart
Torra, Eduart
Torras y Llopart, Jaume
Torras y Uyà, Llorens
Torrescasana, Francisco
Torres Tomàs, Isidro
Trabal, Vicens
Trallero Orenzauz, Rogeli
Travy, Ramon de
Trian, Fèlix
Trías, Joan de Deu
Trías, Joseph A. de

Ubach y Vinyeta, Francesch
Uriach, Francisco
Uriach, Trinitat
Urpí Torres, Pere
Uyà, Frederich

Valeri, Artur
Vallmanya, Joan
Vallmitjana, Juli
Valls, Camil
Valls, Miquel
Valls y Martí, Miquel
Valls y Vicens, Agustí
Valls y Vicens, Joseph María

Verdaguer y Callís, N.
Vergés, Francisco X.
Viada y Lluch, Lluís Carles
Vidal, Joan
Vidal Valenciano, Enrich X.
Vilaseca y Casanovas, Joseph
Vila y Aymat, Joseph
Vila y Manet, Joseph
Vingut, Miquel
Vintró, Juli
Virgili, Joseph María
Vivé de Negre, Amalia
Vives Borrell, Joan
Vives, Rafel

Ximeno Planas, Joseph

Iglesias, Fèlix
Iglesias Groizard, F.
Iglesias, Ignasi

1815

= Libros Antiguos =
F. Puvill

PC
3941
V43A19
1906
v.2

Vilanova, Emilio
Teatre

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY